

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON 5308/2001

Płk dr inż. Wojciech DRAŻCZYK

PRZEMIANY TEORII LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH W PROCESIE TRANSFORMACJI SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

53941

09-053941-000-0

53941

WARSZAWA

2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OP

KATEDRA LOGISTYKI

AON 5308/2001

Płk dr inż. Wojciech DRAŻCZYK

**PRZEMIANY
TEORII LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH
W PROCESIE TRANSFORMACJI SIŁ ZBROJNYCH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Powielenie i oprawa:
Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
zam. nr 545/2001

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. GENEZA I POCZĄTKI TEORII LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH RP	6
1.1. Podstawowe uwarunkowania powstania i przemian teorii logistyki sił powietrznych	6
1.2. Główne zagadnienia teorii taktyki tyłów sił powietrznych	13
1.3. Zasadnicze elementy teorii logistyki sił powietrznych początkowego okresu	22
2. TEORIA LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH RP W DRUGIEJ POŁOWIE LAT 90.	32
2.1. Podstawowe pojęcia i klasyfikacje typologiczne	33
2.2. Klasyfikacje wewnętrzne i zasady działań logistycznych	38
3. PODSUMOWANIE I PRÓBA OCENY	45
ZAKOŃCZENIE	64
WYKAZ LITERATURY	65

WSTĘP

Nadal trwający proces transformacji sił zbrojnych (SZ) RP dotyczy także sfery teorii działań wojsk. Ciągłe nowym obszarem w tym zakresie jest logistyka wojskowa, której teoria posiada specyficzny rodowód i charakter.

Niniejsze opracowanie dotyczy przemian **teorii logistyki naszych sił powietrznych (SP)** ¹ w minionym dziesięcioleciu, tj. w latach 1991–2000. Była to jednocześnie pierwsza dekada transformacji SZ RP. Ponieważ wyniki analiz poszczególnych zagadnień teorii logistyki naszych SP wykazały jej bezpośrednią zależność i zawieranie się w ogólnej teorii logistyki wojskowej, proces jej przemian scharakteryzowałem na tle ogólnego procesu powstania oraz rozwoju **teorii logistyki SZ RP**.

Ze względu na szeroki zakres teorii logistyki wojskowej w opracowaniu skupiłem uwagę na wybranych, uznawanych za zasadnicze, elementach, do których zaliczyłem **osiem następujących elementów**: klasyfikację typologiczną w nauce; nazwę podstawowej, spełnianej funkcji w działaniach SZ; klasyfikację typologiczną podstawowej funkcji w działaniach SZ; nazwę realizatora funkcji podstawowej; istotę działań; cel działań; szczegółową, (wewnętrzną) klasyfikację funkcjonalną; zasady działań.

Pierwszy rozdział to **geneza** teorii logistyki SP oraz **pierwsze wykładnie** jej zagadnień sformułowane na podstawie wyników gruntownych badań naukowych, w tym krytyki teorii minionej epoki taktyki tyłów.

Drugi rozdział to charakterystyka teorii logistyki SP drugiej połowy lat 90., oddającej proces poszukiwania treści bardziej uniwersalnych i wskazującej już na potrzebę szerszego uwzględnienia poglądów zachodnich, w tym NATO.

Porównanie wykładni omawianych elementów teorii logistyki naszych SP w tak zidentyfikowanych okresach przedstawiłem syntetycznie w ostatniej, trzeciej części opracowania. Część ta zawiera także próbę oceny ostatnich wykładni teorii logistyki SP RP – z uwzględnieniem stwierdzonych ich tendencji rozwojowych – oraz stopnia ich integracji z wykładniami teorii logistyki naszych SZ.

¹ SP RP noszą nazwę Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej (WLOP).

1. GENEZA I POCZĄTKI TEORII LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH RP

1.1. Podstawowe uwarunkowania powstania i przemian teorii logistyki sił powietrznych

Od początku lat 90. w różnych środowiskach – politycznych i wojskowych – zaczęto szukać odpowiedzi na wielce problematyczne pytania, które można by uogólnić: **“co dalej z naszą armią?”**. Odpowiedź na to pytanie nie była jednak prosta.

W celu dostarczenia decydom wiarygodnych podstaw do rozwiązania zasadniczych problemów obronności kraju przeprowadzono wówczas **badania naukowe**, których wstępne wyniki poddano weryfikacji w końcu 1991 roku². Jednocześnie, zdając sobie sprawę, że reforma SZ nie jest tylko wewnętrzną sprawą armii i *“...wymaga jasności pryncypiów strategicznych (politycznych, ekonomicznych i militarnych)...”*, wychodząc naprzeciw podstawowym w tym czasie potrzebom resortu, AON podjęła się naukowego opracowania niezmiernie trudnego wówczas problemu - ***Koncepcja strategiczna użycia SZ w działaniach obronnych na terenie kraju***³. Ostateczny cel badań określono następująco: *“W oparciu o wszechstronne studia dostępnych materiałów źródłowych oraz rezultaty konsultacji w IC MON zajmujących się reformowaniem systemu obronnego wypracować naukowo uzasadnioną koncepcję prowadzenia operacji obronnych przez SZ RP na obszarze kraju”*⁴. Ustalono, że badania realizowane będą w trzech etapach (I-1991; II-1992; III-1993). Problematyka SP została zawarta w rozdziałach 3. sprawozdań z każdego etapu badań (**“OBRONA-3”**)⁵. Znamienny był cel badań pierwszego etapu, w którym założono: ***“Przeprowadzenie badań podstawowych – określenie faktycznego stanu wiedzy i dokonanie oceny istniejących koncepcji rozwiązań w zakresie strategicznego***

² T.JEMIOŁO, R.KULCZYCKI, *Prognoza rozwoju sytuacji militarnej w Europie w najbliższych latach w aspekcie bezpieczeństwa RP (Rzeczypospolitej Polskiej)*. Materiały z sympozjum naukowego nt.: *Zagrożenie bezpieczeństwa RP wynikające z sytuacji ekonomicznej kraju i międzynarodowego otoczenia gospodarczego*, AON, Warszawa 09.12.1991.

³ Badaniami tymi kierował gen.bryg. prof.dr hab. M. KRAUZE.

⁴ *Koncepcja strategicznego użycia SZ w działaniach na terytorium kraju* pk.: „OBRONA”, I etap badań – rozwinięte tezy, AON, Warszawa 1991, s.7.

⁵ Badania pk.: „OBRONA” obejmowały osiem tematów problemowych. Temat “OBRONA-3” (*Zintegrowany system OP*) opracowali: płk prof. dr hab. W. ŚWIĄTNICKI oraz płk dr hab. S. ANTCHAK pod kierownictwem płk prof. dr. hab. E. ZABŁOCKIEGO.

użycia SZ RP w działaniach obronnych na terytorium kraju oraz sprecyzowanie obszarów wymagających podjęcia badań szczegółowych”⁶. Równocześnie zespół autorski stwierdził, że: *Literatura przedmiotu jest wyjątkowo uboga. Można wręcz stwierdzić, że jej nie ma. Istniejące “stare” rozwiązania nie przystają do nowych warunków funkcjonowania systemu obronnego RP*⁷.

Przemiany w teorii działań naszych SZ polegały więc w tym czasie przede wszystkim na **otwarcu się na teorie zachodnie** – przede wszystkim NATO – w tym na: asymilowaniu i próbach definiowania nowych dla nas pojęć, takich jak “logistyka” oraz “logistyka wojskowa”; krystalizowaniu się poglądów na znaczenie i zakres oraz organizację logistyki wojskowej (w tym jej miejsce w SZ i RSZ); określeniu i klasyfikowaniu “działalności logistycznej (działań logistycznych)”, szczególnie w odniesieniu do dotychczasowego “zabezpieczenia” – traktowanego jako rusycyzm. Choć samo pojęcie “**logistyka**” było znane już wcześniej – przede wszystkim ze słowników obcojęzycznych, tłumaczeń wybranych publikacji⁸, a nawet z naszej encyklopedii wojskowej⁹ – to nieocenionym materiałem okazała się monografia autorstwa W. STANKIEWICZA pt.: *Logistyka. Z zagadnień gospodarki wojskowej NATO*. Opracowanie to zawierało szeroko udokumentowaną analizę etymologii “logistyki” oraz wykładnie jej zakresu, a przede wszystkim bogatą bibliografię.

Oprócz upowszechnienia pojęcia logistyka, jednym z najważniejszych efektów tego swoistego “rozpoznania” problemu było potwierdzenie słuszności wyróżniania “**logistyki wojskowej**”. Właśnie w tym okresie upowszechniły się takie terminy jak wspomniane już “wsparcie logistyczne” oraz “łańcuch działania”, czy “system logistyczny”, a także “logistyka narodowa (obronna)” - jako wspólne określenie dla “logistyki cywilnej” oraz “logistyki wojskowej”.

Ubocznym skutkiem natomiast był niekontrolowany napływ różnych wykładni i interpretacji terminologii logistycznej, wynikający z bazowania na dowolnych przekładniach językowych. Po raz pierwszy problematykę tę podjęto właśnie w

⁶ *Koncepcja strategiczna...*, (I etap badań), s.8.

⁷ Tamże, s.9.

⁸ W latach 80. ukazały się pierwsze tłumaczenia poglądów NATO w zakresie logistyki wojskowej, np.: Cz.PORZUCZEK, *Zabezpieczenie logistyczne wojsk KA sił lądowych USA, RFN, WB, ASG WP*, Warszawa 1987.

⁹ *Mała encyklopedia wojskowa*, MON, Warszawa 1967, t. II, s.195.

ramach badań pk. "OBRONA", a wykładnie poglądów w tym zakresie – traktowane jako ważny element prowadzonych badań¹⁰ – przedstawiono w 7. rozdziałach sprawozdań z każdego etapu prac ("OBRONA-7")¹¹.

Za bardzo ważne wydarzenia w zakresie teorii logistyki SZ RP pierwszych lat 90. należy też uznać wyniki przeprowadzonych **sympozjów przygotowawczych**, a następnie **konferencji naukowej**, poświęconej m.in. wybranym problemom teorii logistyki wojskowej¹². Było to jednocześnie forum, na którym prezentowano wyniki etapowych badań prowadzonych m.in. w ramach prac pk. "OBRONA-7", przedstawiono interpretacje nowych pojęć oraz wykładnie poglądów różnych środowisk opiniotwórczych, a także określono obszary wymagające dalszych badań.

Rok 1994 można określić rokiem przełomowym w teorii logistyki SZ RP. W roku tym bowiem ukazał się swoisty **regulamin działań logistycznych** naszych SZ stanowiący "*syntezę dotychczasowych przemyśleń i doświadczeń...*"¹³. Było to poważnym dokonaniem w zakresie ujednolicenia oficjalnych wykładni teorii naszej logistyki wojskowej. Określono m.in. pożądane miejsce logistyki wojskowej w klasyfikacji nauk; utrwalono pojęcie wojskowego systemu logistycznego (systemu logistycznego SZ), rozumianego jako aspekt organizacyjny logistyki wojskowej; sprecyzowano ogólne i szczegółowe zasady funkcjonowania systemu logistycznego SZ. Po raz pierwszy w historii naszego wojska ukazał się więc dokument o takiej randze, dotyczący wyłącznie problematyki logistycznej i traktujący ją całościowo w skali SZ. W dotychczasowych polskich wydawnictwach regulaminowych logistyka nigdy nie była traktowana oddzielnie, a jedynie jako uzupełnienie wykładni teorii działań sztabów lub poszczególnych RSZ¹⁴. Publikowane wówczas podręczniki logistyczne, jakkolwiek ich przydatność jest ewidentna, nie posiadały, bo i nie mogły, podobnej rangi. Wydawane były bowiem przez dowództwa (lub nawet tylko sztaby logistyki) poszczególnych RSZ, co przynosiło dwa podstawowe, negatywne skutki -

¹⁰ *Wymagane jest ponadto utrzymanie wszelkimi środkami i sposobami zdolności bojowej wojsk...*(wstęp do sprawozdania z 3. etapu badań, s.318.

¹¹ Kierownikiem tematu "OBRONA – 7" (*Wsparcie logistyczne operacji obronnych*) był płk prof.dr hab.inż. E. NOWAK – szef Katedry Logistyki Wojsk Lądowych AON.

¹² *Wsparcie logistyczne wojsk (w operacji i walce) w latach 90.* Materiały z sympozjum naukowego, AON, Warszawa 1993.

¹³ *Zasady funkcjonowania systemu logistycznego SZ RP*, MON, Warszawa 1994.

¹⁴ Zazwyczaj był to jeden z ostatnich rozdziałów w regulaminach RSZ.

była to niższa, nieobowiązująca ranga, bliższa “poradnikowi”, niż obowiązującym ustaleniom regulaminowym oraz sugerowanie, że nie dotyczą one całości wojsk, a jedynie ich “logistyki”. Poza tym, treści tych podręczników często różniły się, i to nawet znacznie, również w podstawowych zagadnieniach, co niedobrze służyło współdziałaniu logistycznemu pomiędzy RSZ. Nie wdając się teraz w analizy poprawności zawartych tam wykładni, trzeba przyznać, że wobec niebywałego “szumu informacyjnego wokół logistyki”, jaki powstał na początku lat 90., opublikowanie *Zasad funkcjonowania...* oficjalnie uporządkowało wielość często bardzo zróżnicowanych poglądów w tym zakresie¹⁵. Opracowanie regulaminu tego zakresu zbliżyło więc nasze SZ do nowoczesnych standardów armii zachodnich, w których zasady i założenia działań logistycznych – nie tylko ogółu wojsk, ale i poszczególnych RSZ – określa się odrębnymi regulaminami logistycznymi. Treści przedstawione w *Zasadach...* rozwinięto i uzupełniono oraz częściowo zmodyfikowano w opublikowanym następnie pierwszym, tak kompleksowym opracowaniu z zakresu **teorii logistyki wojskowej naszych SZ**, będącym podsumowaniem dorobku Katedry Logistyki Wojsk Lądowych, traktowanej w Akademii jako wiodącej w tym zakresie¹⁶. W tym samym roku odbyła się też **konferencja naukowa** poświęcona głównie problemom integracyjnym ekonomii i logistyki wojskowej¹⁷ oraz **sympozjum** poświęcone zagadnieniom badawczym, a także dydaktyki w zakresie logistyki wojskowej¹⁸. W AON ukazała się pierwsza publikacja poświęcona w całości **teorii logistyki wojskowej**. Zawierała ona nie tylko przegląd dotychczasowych, wielce zróżnicowanych poglądów – prezentowanych “przy okazji” rozpatrywania problematyki logistyki ogólnej – ale i własne ich wykładnie. W zasadniczych zagadnieniach wyłożone tam poglądy mieściły się w ustaleniach zawartych w *Zasadach funkcjonowania...*, choć zawierały również pewne nowe elementy. Głównie na tych podstawach opublikowano także nowy regulamin

¹⁵ Mimo tytułu *Zasady funkcjonowania...* zawarto tam również wykładnie głównych pojęć i klasyfikacji logistyki oraz logistyki wojskowej.

¹⁶ E.NOWAK, *Logistyka wojskowa*, AON, Warszawa 1994.

¹⁷ *Na drodze do integracji wojskowej myśli ekonomicznej*. Materiały z konferencji IE WS-O AON, Warszawa 1994.

¹⁸ *Logistyka – przedmiot badań i dydaktyki w uczelniach wojskowych* (materiały z sympozjum), WAT, Warszawa 1994.

wojsk lądowych, którego treści pozwoliły na umiejscowienie zabezpieczenia logistycznego w ogólnowojskowych aspektach teorii taktyki SZ¹⁹.

W 1995 roku w logistyce SZ kolejnymi zarządzeniami Szefa SG (niejako “przy okazji” wprowadzenia nowych zasad utrzymywania zapasów zaopatrzenia) dokonano poważnych zmian terminologicznych, w tym – tak krytykowaną później – **nową klasyfikację zaopatrzenia** (środków zaopatrzenia)²⁰.

W kolejnym roku ukazały się następne publikacje z zakresu teorii logistyki wojskowej prezentujące nowe spojrzenia na jej istotę i zakres oraz wykazujące naturalne jej związki m.in. z ekonomią oraz teorią organizacji i zarządzania²¹. Szczególne zainteresowanie w skali teorii logistyki SZ RP wzbudziła jednak publikacja książkowa pt. *Logistyka w wojsku*²². Prezentowane tam poglądy były szeroko wykorzystywane przez innych autorów.

Wyniki analiz szeregu publikacji pozawalają stwierdzić, że jednym z najważniejszych problemów logistyki ogólnej oraz logistyki wojskowej lat 90. okazała się ich **identyfikacja**, w tym **miejsce w nauce**. Mimo że w większości definicji **logistyki** mówiono o jej naukowości, to postrzegana jest jako wyodrębniająca się gałąź naukowa, a jej **teoria** – jako integrująca teorie ukształtowanych już specjalności i dyscyplin²³. Skalę integracji nauk przypisywaną logistyce przedstawiłem na rys.1.

Natomiast **teorię logistyki wojskowej** (nazywanej też teorią: logistyki w wojsku, wojska lub SZ) zazwyczaj zaliczano do **teorii nauk wojskowych**. Przemawia za tym ich otwarty i także integracyjny charakter, a przede wszystkim specyficzny przedmiot zainteresowania, jakim są SZ. Wyjątkowość działań wojsk (przygotowywanie i prowadzenie walki zbrojnej) oraz warunki ich realizacji (zagrożenie oraz rozpoznawanie i oddziaływanie przeciwnika ze wszelkimi skutkami

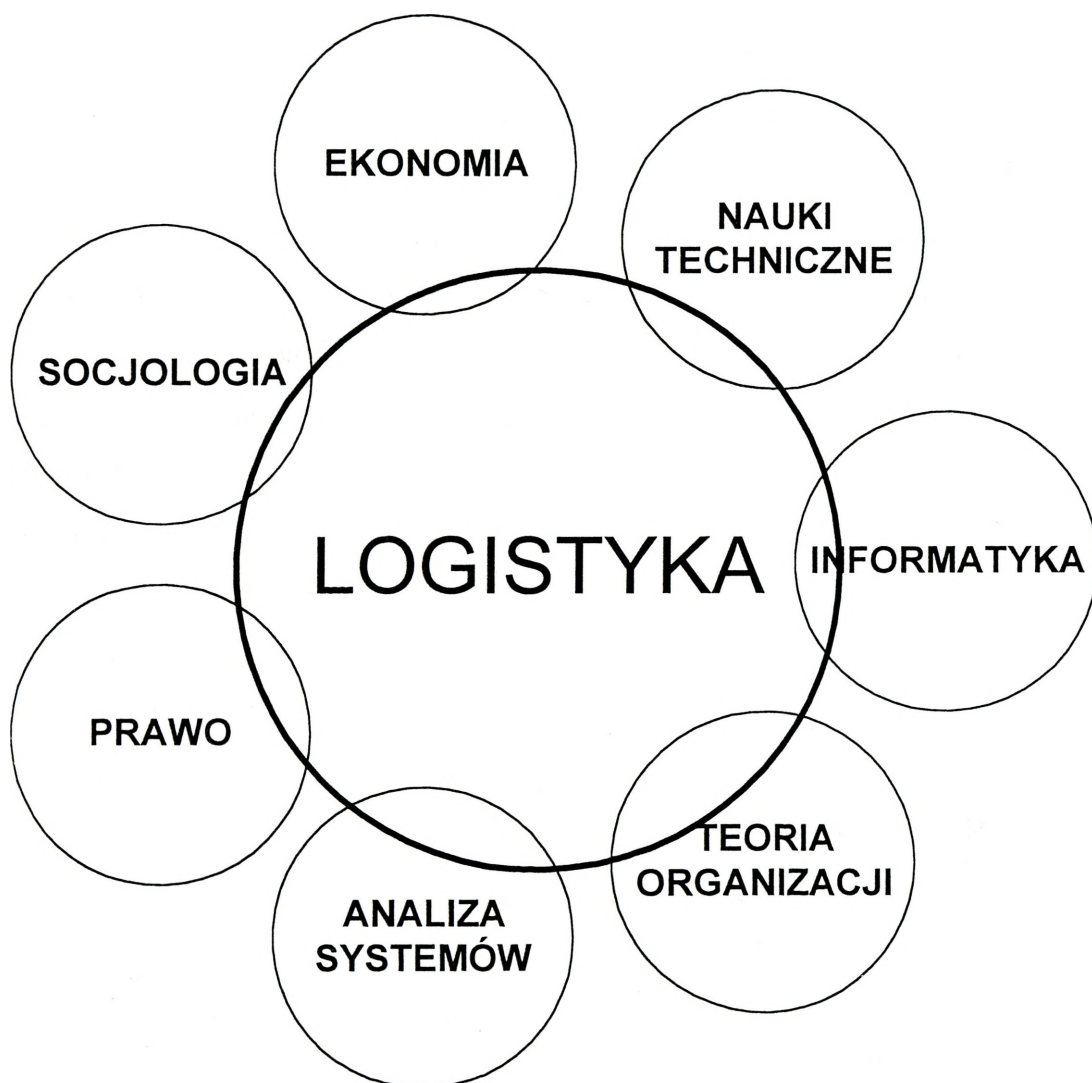
¹⁹ *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych, cz.I (ZT, oddział)*, SG WP, Warszawa 1994. Część wykładni zagadnień z zakresu zabezpieczenia logistycznego odbiegała jednak od ustaleń zawartych w *Zasadach...*

²⁰ Była to m.in. nowa klasyfikacja “zaopatrzenia” (“środków zaopatrzenia”), wynikająca z zastąpienia pojęcia “zabezpieczenie materiałowe” terminem “zaopatrywanie”. Spowodowało to m.in. formalne zawężenie zakresu (dotychczas najszerszego w treści) pojęcia “środki materiałowe”. Jak pokazały kolejne lata, zmiany te nie zostały zaasymilowane ani w teorii logistyki SP, ani w ich praktyce, czego przejawem było stosowanie dawnego pojęcia “zabezpieczenie materiałowe” lub - zupełnie niepoprawnej kombinacji obu tych terminów – “zaopatrywanie materiałowe”.

²¹ M.in. T.KAMIŃSKI, *Funkcjonowanie systemów logistycznych*, AON, Warszawa 1996.

²² S.E. DWORECKI, *Logistyka w wojsku*, ATKA, Warszawa 1997.

²³ Por.: *Na drodze do integracji...*

Źródło: T.KAMIŃSKI, *Integracyjna rola logistyki*, Materiały z konferencji:
Na drodze do integracji wojskowej myśli ekonomicznej, AON,
Warszawa 1994, s. 23

Rys.1. INTEGRACYJNA ROLA LOGISTYKI

fizycznymi oraz psychologicznymi) spowodowały nawet, że część teoretyków wojskowych uważa logistykę wojskową nie tylko za nową naukę wojskową, ale klasyfikuje ją jako nową specjalność sztuki wojennej²⁴.

Wyniki analizy zakresu przedmiotowego przypisywanego obecnie logistyce wojskowej pozwalają stwierdzić, że korzeni jej teorii w warunkach polskich SZ – nie negując znaczenia i dorobku oraz wkładu w jej powstanie i rozwój innych nauk wojskowych – należy szukać przede wszystkim w: taktyce tyłów SZ²⁵ oraz ekonomice wojskowej²⁶. Teorie właśnie tych nauk kompleksowo rozpatrują – podobny dzisiejszej logistyce – zakres działalności wojsk, posiadają wyraźnie ukształtowany charakter oraz zajmują utrwalone miejsce w naukach wojskowych.

W 1999 roku, na podstawie regulaminu wojsk lądowych Sojuszu, opublikowano nowy regulamin działań wojsk lądowych naszych SZ²⁷. Z jednej strony był to przejaw dążeń do adaptacji standardów NATO, ale z drugiej – był niejako falstartem, gdyż sojuszniczy pierwowzór, pochodzący z połowy lat 90., nie uwzględniał jeszcze pełnego wachlarza działań wielonarodowych, w tym CJTF. Oprócz tego, mimo podkreślenia przez autorów intencji stworzenia warunków do sprawnego komunikowania się w działaniach wielonarodowych tym samym językiem, w niektórych, nawet zasadniczych zagadnieniach, podano własne interpretacje zamiast oficjalnych wykładni NATO (np. pojęcie “logistyka”). Niestety, w naszych SZ nie funkcjonował jeszcze organ koordynujący tym rodzajem publicystyki²⁸.

²⁴ Rdzeniem nauki wojennej jest sztuka wojenna. Ponadto w skład nauki wojennej wchodzi: organizacja SZ; szkolenie i wychowanie wojskowe; ekonomika wojenna; geografia wojenna; historia sztuki wojennej; nauki techniczne i inne. N.W. nie stanowią zbioru zamkniętego... (*Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa 1979, s.240). *Sztuka wojenna to teoria i praktyka przygotowania państwa (koalicji) i SZ do wojny oraz wykorzystanie w czasie działań wojennych materialnych, moralnych i militarnych możliwości (...) oraz kierowanie prowadzonymi działaniami (...), stąd podział sztuki wojennej na strategię wojenną, sztukę operacyjną i taktykę.* (tamże, s.437-438). Logistykę wojskową, obok strategii i taktyki, traktowano jako jeden “z filarów” sztuki wojennej już w przeszłości.

²⁵ *Taktyka – cz. składowa sztuki wojennej zajmująca się teorią i praktyką prowadzenia walki (...). Obejmuje zasady i sposoby prowadzenia walki, (...) dowodzenia oraz wszechstronnego zabezpieczenia działań... Rozróżnia się taktykę ogólną i taktykę poszczególnych RSZ, wojsk i służb... (Mała encyklopedia wojskowa..., t. III, s.303-304; Słownik podstawowych terminów wojskowych, MON, Warszawa 1977, s.T-3). Z taktyką ogólną utożsamiano wówczas taktykę wojsk lądowych.*

²⁶ *Ekonomika wojskowa to dyscyplina naukowa, która bada prawidłowości zachodzące w procesach gospodarki wojskowej, traktowanej jako wielki system ekonomiczny o złożonej strukturze funkcjonalnej i hierarchicznej (Słownik wojskowej terminologii ekonomicznej, WAP, Warszawa 1976, s.48). To teoretyczne uogólnienie zjawisk gospodarki wojskowej (W.STANKIEWICZ, *Ekonomika wojenna*, MON, Warszawa 1981, s.22).*

²⁷ *Regulamin działań wojsk lądowych SZ RP*, DWLąd, Warszawa 1999.

²⁸ Jak wspomniałem we wstępie, funkcje te pełni obecnie Zarząd Doktryn i Szkolenia SG WP.

1.2. Główne zagadnienia teorii taktyki tyłów sił powietrznych

Pomimo że ekonomika wojskowa nie stworzyła wyraźnie specjalistycznej teorii dotyczącej działań tylko SP, to podstawy do traktowania logistyki SP jako specyficznej części logistyki SZ RP daje dotychczasowy dorobek i oficjalne uznawanie specjalistycznej **teorii taktyki ich tyłów**. Co ważne, teoria ta uwzględnia ponadto zagadnienia organizacji tej części wojsk oraz kierowania nimi.

W rozwoju teorii taktyki tyłów obecnych WLOP uczestniczyło szereg instytucji naszych SZ. Niewątpliwie jednak wiodącą rolę w tym zakresie pełniła **Katedra Taktyki Tyłów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju** (WLiOPK) Wydziału WL i OPK Akademii Sztabu Generalnego (ASG) WP²⁹. Wynikało to z rangi naukowo-badawczej i dydaktycznej tej Akademii w skali SZ, jej profilu dowódczo-sztabowego i szeroko rozpatrywanej problematyki. Poza tym Katedra ściśle współpracowała z Katedrą Taktyki Tyłów Wydziału Wojsk Lądowych (która pełniła wiodącą rolę w rozwoju taktyki tyłów SZ) oraz Katedrą Ekonomii Akademii, utrzymując bliskie kontakty z: podobnymi instytucjami innych ośrodków naukowo-dydaktycznych, SG WP oraz dowództwami WL (DWL) i WOPK (DWOPK), a później – dowództwem WLOP (DWLOP). O randze dorobku teoretycznego Katedry świadczą również jedyne w środowisku nominacje profesorskie nadane jej szefom³⁰. Z tych też względów, omawiając przemiany w teorii taktyki tyłów SP, wykorzystałem przede wszystkim wykładnie prezentowane przez Katedrę, uwzględniając jednak – najistotniejsze moim zdaniem – osiągnięcia innych instytucji w tym zakresie.

O początkach powstania oddzielnej od ogólnej³¹ **teorii tyłów SP RP** można już mówić od 1951 roku, kiedy to po raz pierwszy (obok struktur organizacyjnych tzw. “służby tyłów lotniczych” – STL) oficjalnie sformułowano specyficzny zakres ich zadań³². Istotny przy tym był fakt, że mówiono wówczas o **tyłach lotniczych** w

²⁹ Od 1990 roku – Katedra Taktyki Tyłów WLOP Wydziału WLOP Akademii Obrony Narodowej (AON), a następnie – Katedra Logistyki Wydziału WLOP AON.

³⁰ Chodzi o nominacje panów: płk. prof. dr. hab. M. CHAMERY (1988) oraz płk. prof. dr. hab. R. MAŃKOWSKIEGO (1992).

³¹ Z ogólną taktyką tyłów utożsamiano wówczas taktykę tyłów wojsk lądowych.

³² Podstawowym zadaniem STL było *zaopatrywanie jednostek liniowych i własnych we wszystko, co jest niezbędne do życia i walki*. Były to m.in. zadania *zaopatrzenia ogólnowojskowego i lotniczego oraz ochrony i obrony lotnisk i urządzeń lotniskowych*. Por: *Instrukcja lotnictwa. Służba tyłów lotniczych*, MON, Warszawa 1951, s.7-12.

ogóle, tj. w odniesieniu do lotnictwa wszystkich RSZ. Teoria taktyki tyłów lotniczych (w skali SZ) zaistniała na dobre w 1960 roku, kiedy to ukazała się jej pierwsza wykładnia³³.

W późniejszych latach, po dezintegracji ówczesnych SP³⁴, zagadnienia te ujmowano oddzielne - jako teorię **taktyki tyłów WL** oraz **taktyki tyłów WOPK**. Był to podział sztuczny, gdyż wykładnie podstawowych zagadnień obu taktyk łączyła specyfika wymogów lotnictwa³⁵. W teoriach tych występowały jednak pewne różnice, ale dotyczyły one głównie części terminologii i klasyfikacji zakresowych oraz (uznawanych za podstawowe) sposobów realizacji zadań. Wynikało to przede wszystkim z różnic wyposażeniowych oraz z zakładanych, odmiennych warunków działań obu RSZ³⁶. Wykładnie teorii obu taktyk zamieszczano w oddzielnych regulaminach i poradnikach dowództw WL (DWL) i WOPK (DWOPK), a następnie w szerszych zakresowo podręcznikach³⁷.

Wskutek ponownego zintegrowania naszych SP – a przez to zapotrzebowania na ujednoliconą wykładnię teorii taktyki również zintegrowanych ich tyłów – w 1991 roku ukazał się **pierwszy podręcznik taktyki tyłów WLOP**³⁸. Jednocześnie był on

³³ *Instrukcja Lotnictwa. Taktyka tyłów lotniczych, cz.I. Batalion lotniczo-techniczny*, MON, Warszawa 1960.

³⁴ Podział powojennej jednolitej struktury naszych SP (Lotnictwa Frontu, a od 1945 roku – Lotnictwa Operacyjnego oraz od 1954 roku – Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju) nastąpił w 1962 roku, kiedy to wyodrębniono Wojska Obrony Powietrznej Kraju (WOPK) jako oddzielny RSZ RP. W 1968 roku Lotnictwo Operacyjne (po przejściu jednostek podległych Inspektorowi Lotnictwa) przekształcono w Wojska Lotnicze (WL), tworzące na czas "W" WL Frontu (WLF) oraz WL Obszaru Kraju czasu "W". (Por. m.in.: M. WALENTYNOWICZ, *Powstanie i rozwój polskiego lotnictwa wojskowego. 80 lat lotnictwa polskiego – historia i współczesność*, DWLOP, Warszawa 1998, t.I, s.86-87).

³⁵ W skład WL wchodziły wszystkie (poza myśliwskim) ówczesne rodzaje lotnictwa, a w skład WOPK – lotnictwo myśliwskie (LM) oraz typowo "lądowe" wojska rakietowe (WR) i wojska radiotechniczne (WRT). Tym samym ogólna struktura WOPK była bliska strukturze dzisiejszych SP RP.

³⁶ Zakładano, że WLF działać będą przede wszystkim poza obszarem, a WOPK – na terenie kraju.

³⁷ *Vademecum tyłów lotniczych*, DWL, Poznań 1980; *Regulamin służby sztabów WOPK (tymczasowy)*, DWOPK, Warszawa 1885; Z.BARSZCZ, *Zabezpieczenie tyłowe działań bojowych pułku lotnictwa frontowego* (podręcznik-projekt), ASG WP, Warszawa 1979; *Zabezpieczenie tyłowe działań bojowych plm OPK* (podręcznik), DWOPK, Warszawa 1980;

³⁸ *Zabezpieczenie techniczne i tyłowe działań bojowych KL, cz. I. Pułk lotniczy* (podręcznik), DWL, Warszawa 1991, którego pierwowzór – *Przeznaczenie, zadania i struktura organizacyjna STiZ lotnictwa*, ASG WP, Warszawa 1989 zredagowali: M.CHAMERA, R.MAŃKOWSKI, J.FILAR, W.DUDA, M.MASTALERZ. Był on efektem szeregu opracowań teoretycznych wykonanych w latach 80. w Katedrze Taktyki Tyłów WLOP Wydziału WLOP AON. Poszczególnymi problemami zajmowali się głównie: R.MAŃKOWSKI – zabezpieczenie tyłowe lotnictwa wojsk lądowych, w tym w operacyjnych grupach manewrowych armii i frontu (OGMA i OGMF) oraz operacyjne wykorzystanie lotnictwa transportowego; W.DUDA – zabezpieczenie tyłowe związku taktycznego lotnictwa oraz przemieszczenie sił i środków naziemnych; J.FILAR – zabezpieczenie materiałowe oraz zastosowania informatyki w zabezpieczeniu tyłowym; M.MASTALERZ – zabezpieczenie tyłowe związku taktyczno-operacyjnego (KOP) oraz zabezpieczenie lotniskowe; W.DRĄŻCZYK – zabezpieczenie tyłowe szczebla operacyjnego WLF (BMZ WLF) oraz rekonesans lotnisk.

ostatnim opracowaniem jej teorii, zastępowanej już wówczas teorią logistyki SP. Podstawową terminologię w tym zakresie oraz jej wykładnię i klasyfikację czerpano przede wszystkim z ogólnych, encyklopedycznych i słownikowych wydawnictw MON oraz regulaminów SZ RP³⁹. Ponieważ teoria taktyki tyłów naszych SZ generalnie wywodziła się z teorii taktyki tyłów SZ ZSRR, do interpretacji niektórych zagadnień teoretycznych wykorzystywano także radzieckie wydawnictwa encyklopedyczne i słownikowe⁴⁰.

Wykładnia pojęcia „**tyły**” opierała się na ich przeznaczeniu⁴¹. Tę podstawową ich funkcję określano terminem „**zabezpieczenie tyłowe**”, definiowane jako *zespół ściśle powiązanych czynności oraz działania jednostek tyłowych zmierzających do sprawnego zorganizowania pracy tyłów, przygotowania i skutecznego wykorzystania sieci komunikacyjnej i środków transportu oraz zapewnienia wojskom wszystkiego, co jest im niezbędne do życia i walki*⁴².

Ze względu na ówczesną dezintegrację organizacyjną logistyki w skali SZ RP, całościowe zabezpieczenie tyłowe dzielono na dwa osobne rodzaje zabezpieczenia – również „**zabezpieczenie tyłowe**”, ale już o węższym zakresie przedmiotowym (nazywane też „kwatremistrzowskim”) oraz „**zabezpieczenie techniczne**”⁴³. W WL oraz WOPK natomiast – ze względu na specyficzną integrację tyłów na wyższych szczeblach dowodzenia i pomimo dość skomplikowanych podziałów zadań odpowiedzialności w tym zakresie w oddziałach lotnictwa WL i LM WOPK oraz dezintegracji na taktycznych szczeblach WR i WRt WOPK⁴⁴ – mówiono zazwyczaj o jednym „**zabezpieczeniu technicznym i tyłowym**” lub o – już o większym wydzwieńku integracyjnym – „**zabezpieczeniu techniczno-tyłowym**”⁴⁵.

³⁹ M.in. *Mała encyklopedia wojskowa...*; *Słownik podstawowych terminów wojskowych...*; *Leksykon wiedzy wojskowej...*; *Regulamin sztabów (tymczasowy)*, MON, Warszawa 1983.

⁴⁰ Najbardziej popularnymi wydawnictwami były: *Sowietskaja wojennaja encikłopedija*, WI, Moskwa 1978 oraz *Wojennyj encikłopedičeskij słowar*, WI, Moskwa 1984.

⁴¹ Pojęciem „tyły” określano wówczas *ogół sił i środków ujętych w system organizacyjny, przeznaczony do zaspokajania potrzeb wojsk walczących* (por.: *Mała encyklopedia wojskowa...*, t. III, s.361).

⁴² *Leksykon wiedzy wojskowej...*, s.509.

⁴³ *W WP jednostkami tyłowymi dowodzą odpowiednio do specjalności szefowie dwóch autonomicznie funkcjonujących pionów kwatermistrzowskiego i technicznego...* (*Leksykon wiedzy wojskowej...*, s.461).

⁴⁴ Szerzej o zagadnieniach podziału odpowiedzialności za zabezpieczenie tyłowe w ówczesnych SP w: R.MAŃKOWSKI, W.DRĄŻCZYK, *Logistyka SP w końcu pierwszego etapu...*

⁴⁵ Kolejność przydańek „techniczne” i „tyłowe” w tych nazwach wynikała z uznawanego, szczególnie w lotnictwie, priorytetu problematyki zabezpieczenia technicznego. O naturalnej integracji organizacyjnej „tyłów” oraz teorii „zabezpieczenia tyłowego” mówił m.in. M.CHAMERA. *Zabezpieczenie tyłowe WL i OPK w świetle współczesnego pola walki*, PWLiOPK nr 12/1982.

Na szczeblach taktycznych SZ RP zabezpieczenie tyłowe traktowano do 1985 roku jako element **“zabezpieczenia bojowego działań”**, a na wyższych – jako część **“zabezpieczenia operacji (walki)”**⁴⁶. Podobnie klasyfikowano wówczas zabezpieczenie tyłowe WL oraz WOPK, choć generalnie stosowano poprawniejszy termin – **“zabezpieczenie wojsk w (podczas) działaniach bojowych (operacji)”**.

Ponieważ w połowie lat 80. dokonano nakazowo prawie wiernej adaptacji regulaminu wojsk lądowych SZ ZSRR jako regulaminu walki naszych wojsk lądowych⁴⁷, rozpoczęto także prace nad nowymi regulaminami innych RSZ. Treści nowego regulaminu SP miały zawierać także zagadnienia zabezpieczenia, w tym zabezpieczenia tyłowego⁴⁸. Najistotniejszą zmianą w stosunku do dotychczasowej klasyfikacji **całościowego zabezpieczenia działań** (w którym wyszczególniano dotychczas kilkanaście równorzędnych jego rodzajów) było wyróżnienie tylko trzech – **zabezpieczenia bojowego; techniczno-specjalnego; tyłowego**⁴⁹. Wyniki głębszej analizy tej nowej klasyfikacji pozwoliły jednak stwierdzić, że była to tylko pozorna zaleta, gdyż faktyczna liczba wyróżnionych wówczas tzw. “szczegółowych” rodzajów zabezpieczenia została bardzo poważnie zwiększona. Bardzo niepokojący był również podział dotychczasowego, jednolitego “zabezpieczenia tyłowego”, z którego wydzielono “zabezpieczenie techniczno-specjalne” (zmienione wkrótce na “zabezpieczenie techniczne”)⁵⁰. Poza tym zastosowano wielce specyficzny sposób ustalania oddzielnych rodzajów zabezpieczenia techniczno-specjalnego (w

⁴⁶ Obok zabezpieczenia tyłowego wyróżniano wówczas 10 innych rodzajów zabezpieczenia działań bojowych wojsk. Por.: *Leksykon wiedzy wojskowej...*, s.505-507). Samo sformułowanie “zabezpieczenie bojowe działań (operacji)” spotykało się z zarzutem niepoprawności merytorycznej (zabezpieczane są wojska podczas działań, a nie same działania). Wobec braku poprawnej wykładni celu “zabezpieczania działań” mocno utrzymało się ono w języku wojskowym i funkcjonuje do dzisiaj.

⁴⁷ *Regulamin walki wojsk lądowych SZ PRL, cz. I (dywizja, pułk)*, MON, Warszawa 1985.

⁴⁸ Wyniki badań przedstawiono w *Ustaleniach dotyczących działań bojowych (LF i LWL), wynikających z regulaminu walki wojsk lądowych SZ PRL, cz. I (dywizja, pułk)*, ASG WP, Warszawa 1986 oraz w *Dowodzeniu lotnictwem*, ASG WP, Warszawa 1986. W 1987 r. zostały one opublikowane jako oficjalne wydawnictwo DWLOP. W ww. pracach byłem autorem części dotyczących zabezpieczenia technicznego i tyłowego. Część wyników tych prac opublikowałem również w *Zabezpieczeniu tyłowym lotnictwa w świetle regulaminu walki*, PWLiOPK nr 4/87 oraz w *Zabezpieczeniu technicznym i tyłowym w dowodzeniu lotnictwem SZ, część I – w oddziale lotnictwa* (opracowanie teoretyczne), AON, Warszawa 1990, będącym specjalistycznym aneksem do *Dowodzenia lotnictwem...* Zgodnie z dokonanymi ustaleniami co do jednolitych wykładni teoretycznych na wszystkich szczeblach organizacyjnych SP, teoretyczne rozdziały tego opracowania (nr 1. i 2.) udostępniłem autorom cz. II (w *ZT lotnictwa*) oraz III (w *ZO-T lotnictwa*).

⁴⁹ *Regulamin walki wojsk lądowych...*, s.371-436. Dotychczasowe “zabezpieczenie bojowe działań” zastąpiono krótszym, ale też także niepoprawnym “zabezpieczeniem działań”.

⁵⁰ Zabezpieczenie techniczno-specjalne związane było z zabezpieczeniem technicznym broni jądrowej (zabezpieczenie techniczno-jądrowe), co nie było realizowane przez nasze SZ.

odniesieniu do każdego rodzaju SiUW) oraz niekiedy zupełnie nowe ich nazewnictwo⁵¹. Proces weryfikacji nowych wykładni w zakresie dotychczasowego zabezpieczenia tyłowego zmierzał więc przede wszystkim do powrotu do łącznego traktowania tej problematyki. Podchodząc sceptycznie do nowych wykładni regulaminowych, opracowałem wówczas **metodykę podziału zabezpieczenia wojsk**, wykazując naturalną więź tych zagadnień⁵². Podstawą tej metodyki była przyjęta klasyfikacja “przedmiotów oddziaływania” oraz zidentyfikowana istota i cel zabezpieczenia wojsk, w tym istota oraz cel zabezpieczenia technicznego i tyłowego.

Nic więc dziwnego, że decyzja wprowadzenia tak głębokich zmian w teorii działań SZ oraz wyniki przeprowadzonych wówczas badań analitycznych treści nowego regulaminu wzbudziły poważne zastrzeżenia w środowisku teoretyków wojskowych. Przede wszystkim podważano trafność wielu wykładni nowego regulaminu, a jednocześnie zarzucano zaprzepaszczenie oryginalnej myśli i dorobku narodowej teorii działań SZ. Słuszność tych zarzutów potwierdziła niespotykana (jak na publikacje regulaminowe) wielość poprawek dokonywanych już od 1985 roku, a w końcu – wycofanie go z użytku na początku lat 90. W efekcie, po początkowo silnych naciskach na pełną adaptację nowych wykładni również w zakresie zabezpieczenia wojsk, w teorii naszych SZ przyjęło się jedynie ujmowanie części problematyki zabezpieczenia jako “zabezpieczenie bojowe”. W SP ponadto bez zmiany pozostało łączne traktowanie zabezpieczenia technicznego i tyłowego oraz nazewnictwo większości ich rodzajów szczegółowych.

Przechodząc do wyników analizy definicji ówczesnego **zabezpieczenia tyłowego**, która nie zawiera (jak się sugeruje) jego celu, a treść – czyli istotę⁵³ – można stwierdzić, że działalność w tym zakresie traktowano już jako proces (“...ściśle powiązane...”). W ówczesnej definicji zabezpieczenia tyłowego zasygnalizowano

⁵¹ Do zabezpieczenia techniczno-specjalnego zaliczono: techniczno-jądrowe; techniczno-rakietowe; techniczne (w tym: uzbrojenia i elektroniki; techniczno-samochodowe; techniczno-inżynieryjne; sprzętu łączności i ubezpieczenia lotów - UL, informatycznego i zautomatyzowanych systemów dowodzenia - ZSD; techniczno-lotnicze; służb tyłowych); metrologiczne. Natomiast do zabezpieczenia tyłowego zaliczono: materiałowe; transportowe; lotniskowe; techniczno-lotniskowe; medyczne; weterynaryjne; handlowo-bytowe; kwaterunkowe; finansowe.

⁵² W.DRĄŻCZYK, *Metodyka podziału i klasyfikacji zabezpieczenia*, PWLiOPK nr 12/87 oraz *Zabezpieczenie techniczne i tyłowe w dowodzeniu lotnictwem SZ*, część I – w oddziale lotnictwa (opracowanie teoretyczne), AON, Warszawa 1990, s.7-9.

⁵³ *Treść to podstawowy, zasadniczy, najważniejszy element, składnik czegoś, to, co stanowi istotę, sens czegoś* (Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1988, t. III, s.530).

także jego szeroki zakres przedmiotowy (“...wszystko co jest potrzebne wojskom do życia i walki...”) ⁵⁴, do którego zaliczono następujące (tzw. “szczegółowe”) **rodzaje zabezpieczenia tyłowego**: zabezpieczenie materiałowe (w tym materiałowo-techniczne, dotyczące tzw. “technicznych” środków materiałowych ⁵⁵); medyczne (lecniczo-ewakuacyjne); techniczne; drogowe (komunikacyjne); obsługa wojsk - zastrzegając jednocześnie, że w zależności od szczebla organizacyjnego SZ “...mogą wchodzić również inne, bardziej specjalistyczne rodzaje...” ⁵⁶. W WL oraz WOPK do zabezpieczenia tyłowego zaliczano ponadto: inżynieryjno-lotniskowe (lotniskowe); inżynieryjno-lotnicze (wchodzące wraz z techniczno-samochodowym w skład ogólnego zabezpieczenia technicznego) oraz lotniskowo-techniczne (techniczno-lotniskowe) ⁵⁷. Klasyfikację zabezpieczenia tyłowego WLOP przełomu lat osiemdziesiątych – dziewięćdziesiątych przedstawiłem na rys.2.

Ze względu na ówczesne zaklasyfikowanie działalności tyłów do taktyki zasady jej realizacji utożsamiane były z **zasadami sztuki wojennej** ⁵⁸. Podstawowe, ogólne wymogi wobec realizacji zabezpieczenia tyłowego wynikające z tych zasad określono w treści jego definicji jako: sprawność organizacji oraz skuteczność działania ⁵⁹. Natomiast poszczególne zasady sztuki wojennej odzwierciedlały się w treściach czterech głównych zagadnień taktyki tyłów, zawierających także sposoby ich realizacji ⁶⁰. Zasady taktyki tyłów nie były więc zasadami zabezpieczenia tyłowego, lecz **zasadami zachowania się (działań) jednostek tyłowych na polu walki**. Wykładnie taktyki tyłów WL oraz WOPK, a następnie WLOP odnosiły się do analogicznych problemów. Specyfika ich treści wynikała przede wszystkim z

⁵⁴ Sformułowanie to jest używane również obecnie, niekiedy posilkowane zwrotem “do szkolenia”. W okresie tym modnym sformułowaniem funkcji tyłów stało się pojęcie “żywienie pola walki”.

⁵⁵ Termin ten często był (i niekiedy nadal jest) błędnie używany w potocznym języku jako synonim całościowego zakresu zabezpieczenia tyłowego.

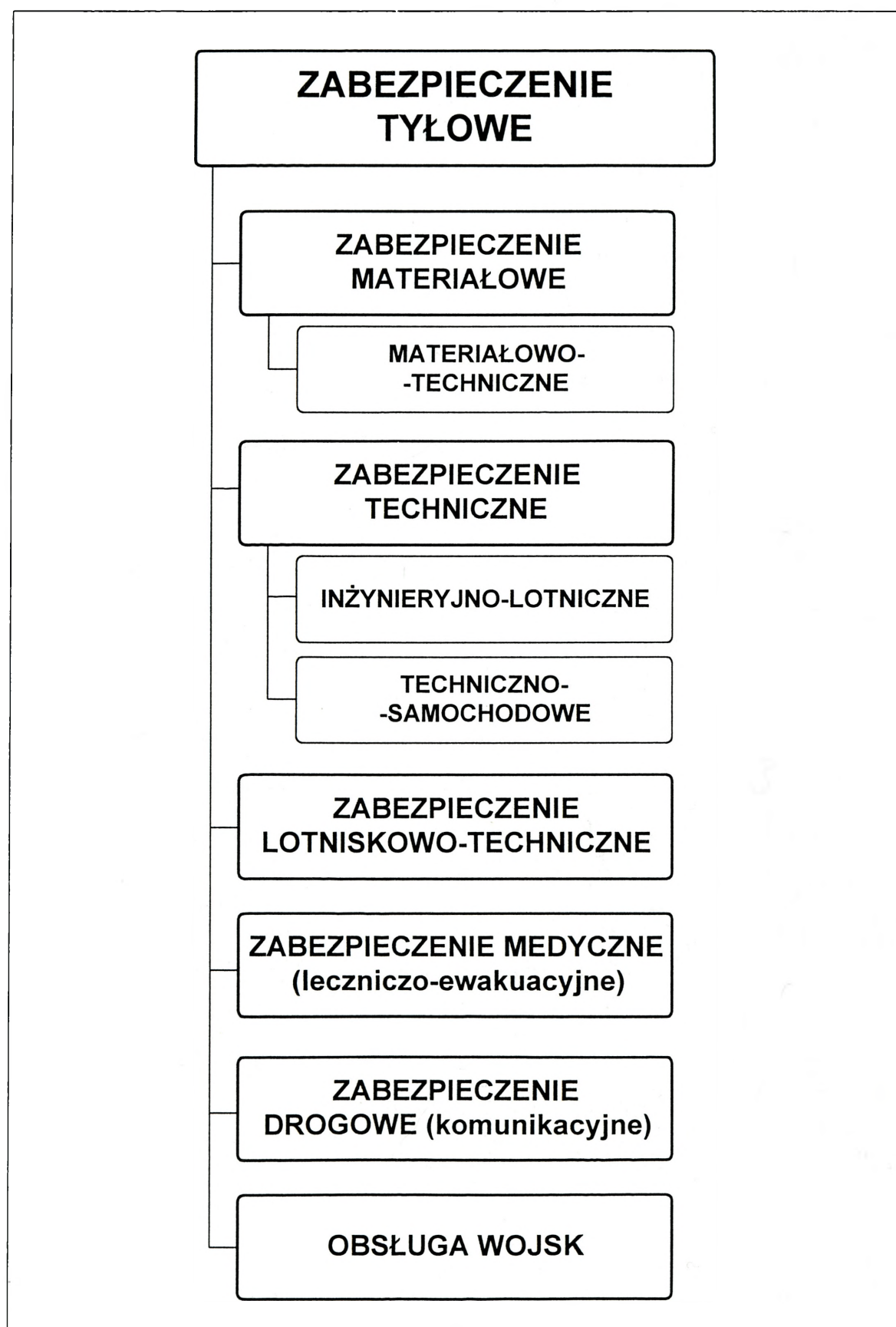
⁵⁶ *Leksykon wiedzy wojskowej...*, s.508.

⁵⁷ Tamże oraz w: *Zabezpieczenie techniczne i tyłowe działań bojowych KL...*, s.4.

⁵⁸ Do zasad sztuki wojennej zaliczano wówczas: cel i celowość działania; przewagę; gotowość bojową; ześrodkowanie; zaskoczenie; manewr; ciągłość działań bojowych; zabezpieczenie operacyjne działań wojsk; wysoki stan moralno-polityczny żołnierzy (*Leksykon wiedzy wojskowej...*, s.508).

⁵⁹ Nie wspomniano wówczas o wymogu “ekonomiczności”, uznając, że w działaniach bojowych nie ma ono większego zastosowania. Problematyka ekonomiki wojskowej rozpatrywana była wówczas oddzielnie od zagadnień taktyki tyłów i odnosiła się tylko do warunków czasu pokoju (“P”).

⁶⁰ Zagadnienia te dotyczyły: ugrupowania (urzutowanie, rozmieszczenie; rozśrodkowanie); ruchu (przesunięcie, przemieszczenie, przegrupowanie); dowodzenia, w tym tzw. “współdziałania kwatermistrzowskiego”; ochrony i obrony, w tym zachowania żywotności (racjonalne rozśrodkowanie, niezbędne ześrodkowanie, sprawny manewr). Por.: *Mała encyklopedia wojskowa...*, t. III, s.361.

Rys.2. KLASYFIKACJA ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO SIŁ POWIETRZNYCH RP (WŁOP) W KOŃCU LAT 80'

uwzględniania **wymogów lotnictwa**⁶¹, w tym z uszczegółowionych sposobów ich działań⁶². Pewne różnice w sposobach zabezpieczenia tyłowego poszczególnych rodzajów lotnictwa SP (WLOP) traktowane były jako ich właściwości⁶³. Szczególnie ważne przy tym było uwzględnianie właściwości poszczególnych rodzajów lotnictwa również innych RSZ. Z tego też względu teoria taktyki tyłów ówczesnych SP pełniła zarazem funkcje: teorii taktyk tyłów lotnictwa wojsk lądowych oraz lotnictwa marynarki wojennej.

Użycie w definicji zabezpieczenia tyłowego sformułowania, że: “... *obejmuje ono organizację pracy tyłów...*” skomplikowało sytuację wyraźnego klasyfikowania **funkcji kierowniczych**. Ponieważ zagadnienia organizacji tyłów zaliczano zarówno do ogólnej organizacji działań bojowych⁶⁴, jak i do specjalistycznych problemów tyłowych⁶⁵, zaistniały warunki do traktowania tych zagadnień nie tylko jako **elementu procesu dowodzenia wojskami**⁶⁶, ale jako **części zabezpieczenia tyłowego wojsk**. W efekcie, funkcje kierownicze w odniesieniu do tyłów nie były jednolicie interpretowane, a ich wykładnie i charakterystyki klasyfikowano albo do zagadnień zabezpieczenia tyłowego, albo do problemów dowodzenia.

Zagadnienie to traktowano w podobny sposób także w teorii tyłów WL i WOPK. Za najistotniejszą cechę ówczesnych wykładni funkcji kierowniczych w zakresie zabezpieczenia technicznego i tyłowego należy uznać sformułowanie pojęcia **kierowanie zabezpieczeniem technicznym i tyłowym** oraz stwierdzenie, że – w odniesieniu do tyłów i ich zadań – należy mówić zarówno o ogólnym **dowodzeniu** (tyłami), zastrzeżonym dotychczas tylko dla części bojowej wojsk, jak i o

⁶¹ Tyły lotnictwa, w odróżnieniu od tyłów wojsk lądowych, musiały np. przemieszczać się i rozwijać w rejonach ich bazowania (na lotniskach) jeszcze przed przybyciem (przebazowaniem) jednostek bojowych. Stąd też mówiło się, że tyły lotnicze są właściwie ich “przodami”.

⁶² W *Zabezpieczeniu technicznym i tyłowym działań bojowych KL...* omówiono m.in. zasady: rozmieszczenia sił i środków na lotnisku, rekonesansu lotniska, przemieszczenia i przewozu tzw. “rzutów zabezpieczenia naziemnego” (RZN), ubezpieczenia (dawniej “obrona i ochrona”) lotniska, dowodzenia tyłami i kierowania zabezpieczeniem tyłowym.

⁶³ Por.: *Zabezpieczenie techniczne i tyłowe działań bojowych KL...*, rozdział 10.

⁶⁴ *Leksykon wiedzy wojskowej...*, s.90 i 287 oraz *Mała encyklopedia wojskowa...*, t. I, s.320.

⁶⁵ *Mała encyklopedia wojskowa...*, t. III, s.360-361.

⁶⁶ *Mała encyklopedia wojskowa...*, t. III, s.267-270 oraz 303-304. Mimo braku oficjalnego wyszczególnienia “dowodzenia” (obok strategii, sztuki operacyjnej i taktyki) jako części sztuki wojennej (por.: *Leksykon wiedzy wojskowej...*, s.508), uznawano jednak specyfikę, kilkuetapowość oraz spójność procesu dowodzenia na wszystkich szczeblach działań wojsk, określając go nawet jako “dział sztuki wojennej” (tamże, t. I, s.320). Pogląd taki wyrażany jest też i obecnie.

zarządzaniu (zabezpieczeniem tyłowym wojsk)⁶⁷. Jako zasady w tym zakresie przyjmowano ogólne **zasady dowodzenia wojskami**⁶⁸.

Druga połowa lat 80. zaowocowała wprost eksplozją stosowania podejścia systemowego i wykorzystywania symulacji komputerowych do rozwiązywania także teoretycznych problemów tyłów SZ oraz zainteresowania logistyką, w tym logistyką wojskową NATO. W upowszechnieniu **podejścia systemowego** szczególną rolę odegrał ówczesny **Instytut Systemów Zabezpieczenia Wojskowej Akademii Technicznej** (WAT), opracowując w tym ujęciu szereg ogólnych i szczegółowych wykładni w zakresie teorii taktyki WŁOP. Właśnie w tym okresie upowszechniło się m.in. pojęcie “system zabezpieczenia (SZ, wojsk, WŁOP)”.

Za najważniejszy efekt podejścia systemowego do badania problemów tyłów WŁOP należy uznać poważny wkład w kształtowaniu przekonania o konieczności kompleksowego rozpatrywania tych zagadnień, wielopłaszczyznowych zależnościach i wpływie różnorodnych czynników, a tym samym równorzędnego traktowania poszczególnych funkcji i rodzajów zabezpieczenia tyłowego dla osiągnięcia celu ogólnego.

Programy symulacyjne z zakresu zabezpieczenia tyłowego WŁOP powstawały początkowo w ramach indywidualnych prac naukowo-badawczych oraz promocyjnych głównie pracowników **Katedry Taktyki Tyłów WŁOP**, a następnie w ramach kompleksowych prac badawczych prowadzonych w skali Wydziału WŁOP i ASG WP⁶⁹. W większości przypadków programy te dotyczyły jednak zagadnień praktycznych, choć ujęcie systemowe pozwoliło także na badanie teoretycznych założeń poszczególnych struktur tyłów WŁOP – głównie w działaniach bojowych.

⁶⁷ Por.: *Zabezpieczenie techniczne i tyłowe działań bojowych KL...*, rozdz. 11.

⁶⁸ Do zasad dowodzenia zaliczano wówczas: ciągłość (trwałość); operatywność; stanowczość (*Mała encyklopedia wojskowa*, t. I, s.321).

⁶⁹ Były to m.in. prace prowadzone pk. “TARAN”.

1.3. Zasadnicze elementy teorii logistyki sił powietrznych początkowego okresu

Wskutek decyzji z 1990 roku o włączeniu problematyki logistyki SP do pracy naukowo-badawczej pk. "OBRONA-7", również dla logistyki naszych SP pojawiła się szansa na gruntowne zweryfikowanie dotychczasowego dorobku i wypracowanie nowych podstaw logistyki SP⁷⁰.

Już pierwszy etap badań – choć dotyczył przede wszystkim problemów organizacyjnych i funkcjonalnych restrukturyzacji już jednolitej organizacyjnie logistyki SP – pozwolił na jednoznaczną ocenę ówczesnego stanu wiedzy naukowej, a także stopnia jej wykorzystywania w praktyce: *"Stan badań naukowych z zakresu logistyki WLOP jest na dzień dzisiejszy niewystarczający. W Akademii (tj. w AON – przyp. autora) prowadzi się wprawdzie badania, lecz nie mają one większego wpływu na poczynania wojsk. Pod uwagę bierze się tam partykularne potrzeby wybranych służb, a nie potrzeby wojsk w całości."* Oceniono także stan teorii problemu, stwierdzając, że: *"Nie jest uporządkowana również wiedza teoretyczna na temat logistyki WLOP. Często dochodzi do sprzeczności w definiowaniu pojęć, choćby takich jak "logistyka", "wsparcie logistyczne", "zabezpieczenie logistyczne" itp."*⁷¹.

Etap drugi zaowocował m.in. wypracowaniem wstępnych wykładni głównych zagadnień teorii logistyki wojskowej w aspekcie SP. Wyniki badań dwóch pierwszych etapów zaprezentowano następnie w ogólnodostępnym materiale omawiającym główne zagadnienia logistyki SP, w tym teoretyczne podstawy projektowe wojskowych systemów logistycznych⁷².

Jak już wspomniałem, w celu upowszechnienia i weryfikacji wyników dotychczasowych badań, a także wymiany wypracowanych poglądów w większym gronie przeprowadzono wówczas dwa **sympozja naukowe** – w tym jedno w Katedrze

⁷⁰ W pracy pk. "OBRONA" problematykę logistyki SP opracowali pod kierownictwem płka prof. dr. hab. M. CHAMERY oficerowie Katedry Logistyki Wydziału WLOP AON – płk doc.dr hab. M. MANKOWSKI, płk dr J. FILAR, ppłk dr W. DUDA, ppłk dr M.MASTALERZ, ppłk dypl. inż. A. DUDA, mjr mgr inż. S.BARTOSIEWICZ. Wyniki badań w zakresie logistyki SP opublikowano w odrębnych rozdziałach sprawozdań z tych badań.

⁷¹ *Koncepcja strategicznego...* (I etap badań – rozwinięte tezy), s.338.

⁷² M.CHAMERA, R.MANKOWSKI, J.FILAR, W.DUDA, M.MASTALERZ, *System logistyczny WLiOP w działaniach bojowych*, AON, Warszawa 1992.

Logistyki WLOP⁷³. Trzeci etap badań pk. "OBRONA" dostarczył m.in. skondensowaną wykładnię głównych elementów teorii logistyki SP z uwzględnieniem zagadnień kierowania, wkomponowanej w ogólną teorię logistyki SZ RP. Co ważne, w opracowaniu zawarto także słownik podstawowych, w większości niejednoznacznie interpretowanych terminów logistycznych, zawierający ówczesne ich wykładnie.

Treści niektórych z wypracowanych w latach 1991-1993 głównych zagadnień teorii logistyki SZ oraz SP RP charakteryzowały się generalną zbieżnością. Bardzo wąsko natomiast zinterpretowano wówczas pojęcia: "logistyki" oraz "logistyki wojskowej", odnosząc je tylko do teorii kierowania (dowodzenia, zarządzania)⁷⁴. Przeznaczenie logistyki wojskowej (jej ogólną funkcję, główne zadanie) określono jako "wsparcie logistyczne"⁷⁵, choć jednocześnie, precyzując jego zakres, w różny sposób nazwano jego specjalistyczne rodzaje. Klasyfikację zabezpieczenia (wsparcia) logistycznego SP RP opracowaną w ramach "OBRONY" przedstawiłem na rys.3.

Pojęcie **wsparcie logistyczne** pojawiło się w użyciu na przełomie lat 80.-90., choć już wcześniej mówiło się o "wsparciu" w zabezpieczeniu bojowym (np. wsparcie artyleryjskie) lub jako rodzaju działań na korzyść innego RSZ (np. wsparcie lotnicze). Było ono przede wszystkim konsekwencją powszechnej wówczas niechęci i dążenia do eliminowania wszelkich "rusycyzmów", za jaki uważano wtedy termin *zabezpieczenie*⁷⁶. Oprócz tego, że ówczesna awersja do języka rosyjskiego była wystarczającym powodem do negowania poprawności terminu "zabezpieczenie", to zbiegła się ona z nietrafnym w tym aspekcie tłumaczeniem angielskiego, wieloznaczeniowego terminu "support". Należy jednak pamiętać, że był to okres pierwszych przymiarek i prób adaptacji nieznanej szerzej terminologii anglojęzycznej i z tego też powodu, w naturalny sposób obarczony wieloma błędami i nieporozumieniami⁷⁷. Termin ten wyrażał też silne dążenia do wyłączenia logistyki ze

⁷³ *Wsparcie logistyczne wojsk (w operacji i walce) w latach 90. ...*

⁷⁴ *Logistyka to dziedzina wiedzy o procesie zarządzania łańcuchem dostaw i usług dla wojsk walczących (Strategiczne użycie..., (III etap), s.458).*

⁷⁵ Tamże, s.459.

⁷⁶ Por. np. trzecie znaczenie hasła "zabezpieczyć" w *Słowniku języka polskiego...* (t. III), s. 885. Nie zmieniono wówczas nazw innych "zabezpieczeń" wyróżnianych m.in. w zabezpieczeniu bojowym (np. inżynieryjne, przeciwchemiczne itp.).

⁷⁷ Jednym z najpoważniejszych lapsusów interpretacyjnych było, i jest do dzisiaj, tłumaczenie angielskiego terminu "operations" jako nasze "operacje" (oddające przecież operacyjny poziom działań wojsk), zamiast po prostu "działania". W NATO, na poziomie operacyjnym prowadzi się "kampanie" (campaigns). Por. *NATO Glossary of Terms and Definitions* (AAP-6).

WSPARCIE LOGISTYCZNE

ZAOPATRZENIE

SERWIS TECHNICZNY

WSPARCIE LOTNISKOWE

POMOC MEDYCZNA

ZAB. KOMUNIKACYJNE

**Rys.3. KLASYFIKACJA ZABEZPIECZENIA (WSPARCIA)
LOGISTYCZNEGO SIŁ POWIETRZNYCH RP (WLOP) W
"OBRONIE" (1993 r.)**

struktur RSZ. Tak zintegrowana logistyka spełniałaby wówczas jedynie funkcje “wspierania” wojsk, a nie zadania bezpośredniego ich “zabezpieczenia”⁷⁸.

Umiejętnie natomiast zaadaptowano do warunków SZ ogólną wykładnię **istoty logistyki wojskowej**⁷⁹, choć wykładnia ta jest poprawniejsza w formie graficznej, niż treściowej⁸⁰. Graficzną interpretację istoty logistyki wojskowej przyjętą w latach 1991 – 1993 przedstawiłem na rys.4.

Przekonywająco sformułowano natomiast **cel wsparcia logistycznego**, w którym chyba jednak niepotrzebnie zawarto część zadań logistycznych⁸¹.

Stwierdzając, że: “*Procesy logistyczne (...) podlegają ogólnym zasadom sztuki wojennej, a ponadto tzw. zasadom szczegółowym – charakterystycznym dla procesów związanych z organizowaniem i realizowaniem dostaw zaopatrzenia i usług dla wojsk walczących. Nazywane są one zasadami logistycznymi.*” wymieniono sześć **zasad logistyki** (“*zasad procesów logistycznych*”): niepodzielność dowodzenia; współzależność; harmonia; elastyczność zarządzania; optymalizacja wielkości zapasów; rozśrodkowanie sił i środków⁸². Mimo że – jak zapowiadano – miały to być specjalistyczne zasady procesów zaopatrzeniowych i usługowych, a będące efektem nowego ich formułowania, także w aspekcie “koszt-efekt”⁸³, to tylko “optymalizacja wielkości zapasów” spełnia ten warunek. *Zasady procesów logistycznych* były nadal utożsamiane z zasadami sztuki wojennej i były bardziej zasadami funkcjonowania “wojskowego systemu logistycznego”⁸⁴, a nie specjalistycznymi zasadami działań logistycznych. W ten sposób ujawnił się poważny

⁷⁸ M.in.: B.BIS, W.MISZAŁSKI, *Wsparcie, czy zabezpieczenie logistyczne?* (materiały z konferencji naukowej nt.: *Wsparcie logistyczne wojsk (w operacji i walce) w latach 90. ...*).

⁷⁹ Opracowano ją na podstawie: *Problemy magazynowania i transportu*, IGiM, Poznań, nr 1/92.

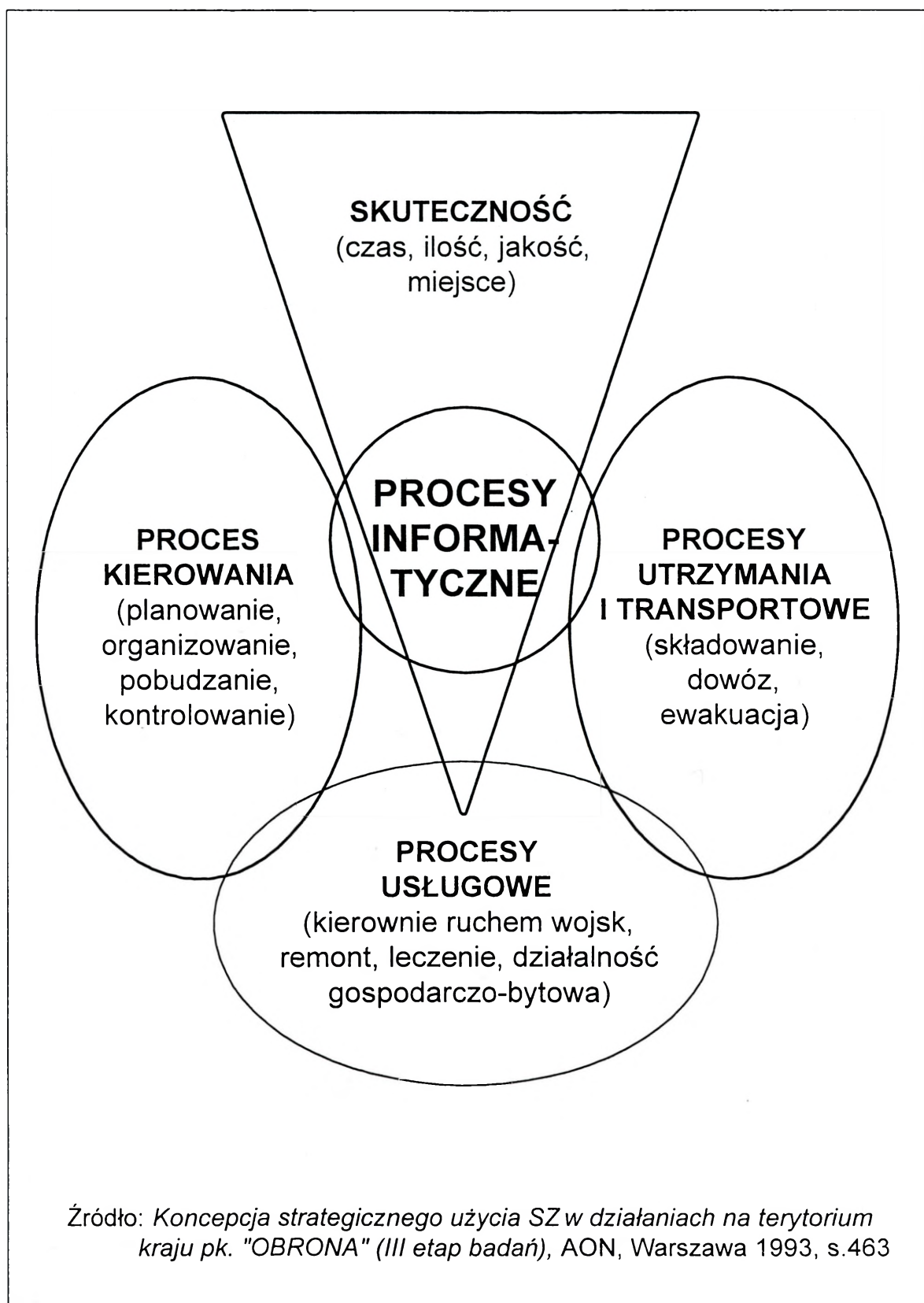
⁸⁰ *Istota logistyki wojskowej (jako specjalności naukowej) tkwi w zapewnieniu wysokiej skuteczności. Skuteczność tę determinuje czas, jakość i miejsce realizacji dostaw i usług (Strategiczne użycie... (III etap), s.458).*

⁸¹ *Celem wsparcia logistycznego wojsk walczących jest zapewnienie pełnego i terminowego ich zasilania w uzbrojenie i sprzęt techniczny oraz środki materiałowe i techniczne środki bojowe, utrzymania ich w gotowości do użycia w walce, a także sprawne odtwarzanie stanu zdolności w razie uszkodzenia; utrzymanie odpowiedniego stanu zdrowia wojsk oraz udzielanie we właściwym czasie pomocy medycznej rannym i chorym żołnierzom (tamże, s.460).*

⁸² Tamże, s.416.

⁸³ *Sens “myślenia logistycznego” wyraża się w przestrzeganiu podstawowej zasady gospodarności, a więc dążeniu z jednej strony do minimalizacji nakładów w celu osiągnięcia postawionego celu, a z drugiej strony do maksymalizacji efektów przy wykorzystaniu posiadanych zasobów (Strategiczne użycie..., III etap, s.415).*

⁸⁴ *Wojskowy system logistyczny (...) działający zgodnie z zasadami sztuki wojennej oraz teorii organizacji i zarządzania... (tamże, s. 459).*

Rys.4. ISTOTA LOGISTYKI WOJSKOWEJ

problem wyraźnego rozgraniczenia zasad sztuki wojennej, w tym kierowania (dowodzenia i zarządzania) wojskami (obowiązujących w naturalny sposób ogół SZ, w tym również “wojskowy system logistyczny”), od niezidentyfikowanych jeszcze dostatecznie specjalistycznych zasad realizacji zadań w zakresie logistyki. Wyniki badań potwierdziły też słusność rozdzielania specjalistycznej problematyki kierowania na **zarządzanie** wsparciem logistycznym wojsk oraz **dowodzenie** jednostkami logistycznymi⁸⁵.

Głównie na podstawie wydanych w 1994 roku *Zasad funkcjonowania systemu logistycznego SZ RP* oraz nowego *Regulaminu działań taktycznych wojsk lądowych* opublikowano **pierwszy podręcznik z zakresu logistyki oddziału lotnictwa SP**⁸⁶, a następnie **nowy regulamin SP**⁸⁷. Mimo wstępnych deklaracji o nawiązaniu w tych materiałach do wykładni zawartych w *Zasadach...* oraz *Regulaminie...*, niektóre z przedstawionych w nich treści były inne, a co więcej, wykładnie pewnych zagadnień różniły się między sobą⁸⁸.

Zasady... wyróżniały **logistykę** (ogólną), traktowaną jako dyscyplinę naukową (nie określając, jakiej dziedziny) oraz **logistykę wojskową**, którą już tradycyjnie zaliczono do sztuki wojennej⁸⁹, ale w *Regulaminie SP* logistykę potraktowano tylko w aspekcie praktyki organizacyjnej wojsk, utożsamiając ją z “systemem logistycznym”⁹⁰. Widziano również aspekt praktyczny logistyki wojskowej, określając ją jako “**system logistyczny SZ**” i podając jego nową definicję⁹¹. Podobnie (jako *teorię i praktykę...*) zdefiniowano **logistykę SP** w podręczniku⁹².

⁸⁵ Logistyka wojskowa to dziedzina wiedzy o procesie zarządzania łańcuchem dostaw i usług dla wojsk walczących oraz dowodzenie jednostkami logistycznymi (tamże, s.458).

⁸⁶ R.MAŃKOWSKI, *Podstawy logistyki oddziału lotnictwa*, AON, Warszawa 1994.

⁸⁷ *Regulamin działań taktycznych SP RP...*

⁸⁸ Pewne różnice interpretacyjne występowały również pomiędzy *Zasadami...* a *Regulaminem działań taktycznych wojsk lądowych...*

⁸⁹ Logistyka – to dyscyplina naukowa o planowaniu, przygotowaniu, użyciu i przepływie przedmiotów, osób, energii, informacji i usług w celu osiągnięcia pożądanych korzyści. Logistyka wojskowa – to dział sztuki wojennej o planowaniu, przygotowaniu i realizacji dostaw zaopatrzenia i świadczeniu usług zapewniających wojskom skuteczne szkolenie i prowadzenie działań (*Zasady funkcjonowania...*, s.50).

⁹⁰ *Regulamin działań taktycznych SP...*, s.9-11.

⁹¹ System logistyczny SZ – to organizacja wojskowa, złożona z organów kierowania oraz jednostek i urzędów logistycznych sprzężonych ze sobą relacjami, przeznaczona do realizacji dostaw zaopatrzenia i świadczenia usług dla wszystkich RSZ. Organa kierowania, jednostki i urzędy logistyczne działają w ramach pionów funkcjonalnych, tworząc podsystemy: kierowania, zaopatrywania, eksploatacji, medyczny, a na szczeblu operacyjnym ponadto – komunikacyjny i infrastruktury (*Zasady funkcjonowania...*, s.51).

⁹² *Podstawy logistyki oddziału...*, s. 47.

Zabezpieczenie logistyczne wojsk⁹³ traktowano jednoznacznie jako podstawową funkcję logistyki wojskowej⁹⁴ i ujmowano jako część całościowego zabezpieczenia wojsk (obok zabezpieczenia bojowego oraz uzupełnienia). Zabezpieczenie wojsk uznano za podstawowy “warunek prowadzenia działań” oraz “zachowania zdolności bojowej wojsk”⁹⁵. Tym samym zrezygnowano ostatecznie z traktowania zabezpieczenia (w tym logistycznego) jako odrębnej zasady sztuki wojennej.

Pomimo stwierdzenia, że zabezpieczenie logistyczne warunkuje zachowanie zdolności bojowej wojsk, cel działania “systemu logistycznego SZ” określono wieloznacznie. W jednym miejscu sformułowano go podobnie jak w poprzednich latach cel zabezpieczenia tyłowego, określając właściwie jego *istotę*⁹⁶. Jednocześnie jednak stwierdzono, że celem (np. usług specjalistycznych) jest *utrzymanie w gotowości do użycia (...), a także odtwarzanie ich stanu zdolności w razie uszkodzenia*⁹⁷ oraz *zachowanie zdolności ludzi i sprzętu do prowadzenia działań bojowych*⁹⁸. Podobnie ujęto cel w podręczniku logistyki lotnictwa - *...przedsięwzięcia mające na celu (...) utrzymanie gotowości (...) oddziałów*⁹⁹. W *Regulaminie SP* natomiast nie podano celu zabezpieczenia logistycznego, choć przytoczono z *Zasad...* warunki uznania jego osiągnięcia¹⁰⁰.

Mimo że zabezpieczenie logistyczne określano już wówczas jako “funkcję” logistyki, w *Zasadach...* wyróżniono dalej **rodzaje zabezpieczenia logistycznego**. Były to: **zaopatrywanie** (zasilanie zaopatrzeniem, dostawy zaopatrzenia)¹⁰¹, **usługi specjalistyczne** (zabezpieczenie techniczne, zabezpieczenie medyczne,

⁹³ W *Regulaminie działań taktycznych wojsk lądowych ...* (s.87) jako synonimu zabezpieczenia logistycznego użyto pojęcia “zasilanie wojsk”.

⁹⁴ *Zasady funkcjonowania...*, s. 7; *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych...*, s.87; *Podstawy logistyki oddziału...*, s. 48.

⁹⁵ *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych...*, s.11-12.

⁹⁶ *Zaspokajanie potrzeb wojsk, obejmujące zaopatrzenie oraz usługi (...) niezbędne im do szkolenia i walki*. Definicja ta również jej autorom wydawała się niewystarczająca, gdyż została poparta stwierdzeniem, że *cel zabezpieczenia logistycznego uznaje się za osiągnięty, jeżeli niezbędne SP zaopatrzenie i usługi zostaną zrealizowane w zaplanowanych ilościach, odpowiedniej jakości oraz określonym miejscu i czasie*. Por.: *Zasady funkcjonowania...*, s.8.

⁹⁷ *Zasady funkcjonowania...*, s. 7.

⁹⁸ *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych*, s.88.

⁹⁹ R.MAŃKOWSKI, *Podstawy logistyki oddziału...*, s. 47.

¹⁰⁰ *Regulamin działań taktycznych SP*, s.94.

¹⁰¹ Jednocześnie wprowadzono najszersze znaczeniowo pojęcie “zaopatrzenie” (rodzaje, środki zaopatrzenia), obejmujące: sprzęt i uzbrojenie wojskowe (SiUW), środki bojowe (ŚB), środki materiałowe (ŚM).

zabezpieczenie komunikacyjne, wyzyskanie infrastruktury¹⁰²) oraz **usługi gospodarczo-bytowe** (handlowe, piekarnicze, przygotowanie posiłków, szewskie, krawieckie, pralnicze, kąpielowe itp.)¹⁰³. Ponieważ jeszcze inaczej przedstawiono tę klasyfikację w *Regulaminie wojsk lądowych...*¹⁰⁴, te nowe i jednocześnie zróżnicowane klasyfikacje, a przede wszystkim niepoprawne terminologie szybko wzbudziły – chyba słusznie – poważne kontrowersje (np. wieloznaczeniowość pojęć “zaopatrywanie”, czy “zasilanie”) i zastrzeżenia (np. “wyzyskanie”, stosowanie zwrotu “itp.” stwarzających nazbyt szerokie możliwości dowolnych interpretacji zakresowych).

Zabezpieczenie logistyczne SP klasyfikowano wówczas również dwojako: w omawianym podręczniku logistyki lotnictwa z 1994 roku był to podział tradycyjny, podobny klasyfikacjom w podręcznikach z 1991 i 1993 roku¹⁰⁵. Natomiast w *Regulaminie SP*, co zrozumiale, przedstawiono prawie identyczną klasyfikację jak w *Zasadach funkcjonowania...*, gdyż inaczej sklasyfikowano tylko zabezpieczenie medyczne¹⁰⁶.

Konsekwencją dalszego traktowania logistyki wojskowej jako działu sztuki wojennej było sformułowanie na tej podstawie tzw. **ogólnych zasad realizacji funkcji systemu logistycznego**¹⁰⁷. Jednocześnie, widząc specyfikę funkcjonalną zaopatrywania oraz świadczenia poszczególnych usług, wymieniono tzw. **zasady**

¹⁰² W treści *Zasad...* stosowano także pojęcie „utrzymanie infrastruktury”.

¹⁰³ W 1995 r. zarządzeniem szefa SG WP pojęcie „usługi gospodarczo-bytowe” zastąpiono terminem „usługi socjalno-bytowe”.

¹⁰⁴ Były to: zaopatrywanie oraz usługi (specjalistyczne – usługi remontowe, transportowe, przeładunkowe, wydobywanie i oczyszczanie wody, itp. oraz gospodarczo-bytowe – piekarnicze, przygotowywanie posiłków, handlowe, kwaterunkowe, finansowe, szewskie, krawieckie, pralnicze, kąpielowe, fryzjerskie itp.).

¹⁰⁵ Wyróżniono zabezpieczenia: lotniskowe, techniczne (w tym “samolotów i śmigłowców” oraz “techniki naziemnej”), materiałowe, intendenckie oraz medyczne (por.: *Podstawy logistyki oddziału...*, s.48).

¹⁰⁶ Obejmowało ono: zaopatrywanie (zasilanie zaopatrzeniem); usługi specjalistyczne (zabezpieczenie techniczne, metrologiczne, komunikacyjne, obiektowe); usługi gospodarczo-bytowe (żywnościowe, handlowe, mundurowe, kwaterunkowe, finansowe, medyczne, zaspokajanie potrzeb bytowych jeńców wojennych, grzebanie poległych i zmarłych żołnierzy). Por.: *Regulamin działań taktycznych SP...*, s.93-102.

¹⁰⁷ Jako główne zasady przyjęto: gospodarność, celowość, koncentrację wysiłku, ekonomiczność (ekonomię) sił, prostotę, bezpieczeństwo (por.: *Zasady funkcjonowania...*, s.10-13), choć w *Regulaminie działań taktycznych wojsk lądowych...* na s.10-13 jako zasady sztuki wojennej przyjęto częściowo inne - celowość działania, zachowanie zdolności bojowej wojsk, ekonomię sił, zaskoczenie, aktywność (inicjatywę), manewrowość. Analogiczne zasady sztuki wojennej wymieniono w *Regulaminie działań taktycznych SP...* na s.9-11. Widząc konieczność integracji kierowania tymi działaniami oraz dowodzenia organami logistycznymi, wymieniono kolejne zasady: jednności dowodzenia; harmonii; elastyczności; optymalizacji wielkości zapasów; ograniczonej samowystarczalności; ubezpieczenia (*Zasady funkcjonowania...*, s.12-13).

szczegółowe, odnoszące się do każdego z podsystemów logistyki SZ¹⁰⁸.

Taki stan rzeczy w teorii logistyki wojskowej wymusił niejako próby adaptowania w tym czasie zasad sztuki wojennej również jako **zasady w teorii logistyki SP**¹⁰⁹. Do określenia tych zasad, po dogłębnej analizie szeregu poglądów w tym zakresie, autor przyjął jednak nieco inne **zasady sztuki wojennej**¹¹⁰ oraz (podkreślając ich wyraźną specyfikę) **zasady dowodzenia**, różniące się także od zasad dowodzenia wymienionych w *Regulaminie działań taktycznych wojsk lądowych*¹¹¹. Wyniki analizy treści tych zasad pozwalają stwierdzić, że stanowiły one nie tylko zbiór typowych zasad sztuki wojennej – w tym zasad dowodzenia¹¹² – ale i **innych nauk** (np. ekonomika, czy organizacja i zarządzanie), odnoszących się już do specjalistycznych zadań logistycznych.

Wyróżnienie w systemie logistycznym podsystemu kierowania oraz określenie specyficznych zasad jego funkcjonowania pozwoliło także na umocnienie odrębności specjalistycznego **zarządzania procesem zabezpieczenia logistycznego** od typowo ogólnowojskowego **dowodzenia jednostkami logistycznymi**¹¹³. Również w logistyce SP przyjęto podział funkcji kierowniczych na **zarządzanie** zabezpieczeniem logistycznym i **dowodzenie** jednostkami logistycznymi, sankcjonując tym samym obie

¹⁰⁸ W podsystemie kierowania, pomimo stwierdzenia, że: *są one zgodne z ogólnymi zasadami dowodzenia wojskami* (w *Regulaminie działań taktycznych wojsk lądowych* na s.101 podano: jedność, jednoosobowość, ciągłość, operatywność, skrytość), w *Zasadach funkcjonowania...* (s.16-40) wymieniono: jednoosobowość, konkretność, efektywność, decydującego ogniwa; w podsystemie zaopatrywania – dostarczania, manewru, wykorzystania zasobów miejscowych, uzupełniania, terytorialności; w podsystemie eksploatacji – normowania, ciągłości, cykliczności, hierarchiczności, priorytetów (w tym zasadę bezpieczeństwa); w podsystemie medycznym – etapowości, wykorzystania kolejnych szczebli świadczeń, jedności, stałej gotowości, dostarczania zestawów, wyboru najkrótszej drogi; w podsystemie komunikacji – kompleksowego wyzyskania transportu, priorytetu, utrzymania ciągów komunikacyjnych, zapewnienia: ciągłości przewozów, nadzoru nad inwestycjami; w podsystemie infrastruktury – stacjonarności, lokalnego zaopatrywania, rozdzielności (w *Logistyce wojskowej...* nazwanej zasadą autonomiczności).

¹⁰⁹ R.MAŃKOWSKI, *Logistyka WŁOP w świetle współczesnych zasad sztuki operacyjnej*, AON 1994.

¹¹⁰ Były to zasady: cel i celowość działania, przewaga, masowanie, manewr, ciągłość działań, synergiczność – rozumiana jako rozszerzone współdziałanie, zabezpieczenie działań, utrzymanie zdolności bojowej (w *Regulaminie działań taktycznych wojsk lądowych...* na s.12 wymieniono natomiast: celowość działania, zachowanie zdolności bojowej, ekonomię sił, zaskoczenie, aktywność (inicjatywę), manewrowość).

¹¹¹ Przyjęto następujące zasady oraz reguły: jednoosobowość, operatywność, jedność, celowość, przewidywanie, harmonia, elastyczność, skrytość, ograniczonej samowystarczalności (w *Regulaminie działań taktycznych wojsk lądowych...* na s.101 wymieniono natomiast: jedność, jednoosobowość, ciągłość, operatywność, skrytość).

¹¹² Mimo że "dowodzenie" nie było oficjalnie uznawane jako odrębny dział sztuki wojennej, zasady postępowania w tym zakresie działalności wojsk zazwyczaj wymieniano osobno.

¹¹³ *Kierowanie w zakresie zabezpieczenia logistycznego wojsk realizowane jest poprzez zarządzanie i dowodzenie.* (Por.: *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych...*, pkt 319, s. 97-98 oraz *Zasady funkcjonowania ...*, pkt 4.1, s. 37).

formy kierowania¹¹⁴.

W latach 1995-1996 ukazało się szereg istotnych opracowań z zakresu teorii logistyki SP RP, w tym teorii kierowania zabezpieczeniem logistycznym. Było to m.in. dwuczęściowe studium operacyjno-logistyczne z zakresu teorii i organizacji kierowania zabezpieczeniem logistycznym SP RP na szczeblu operacyjnym¹¹⁵ oraz operacyjno-taktycznym¹¹⁶. Powstały one w wyniku zapotrzebowania na przeprowadzenie badań dotychczasowych metod (stylów, sposobów, technik) dowodzenia wojskami, przede wszystkim wobec pojawienia się nowego w naszej teorii i atrakcyjnego dla praktyków, tzw. "dowodzenia przez cele". Miało ono pozwolić na maksymalizację inicjatywy podwładnych, tak ograniczanej w minionym okresie. Opublikowano też cenny materiał badawczy dotyczący przemian logistyki naszych SP w latach 1989–1994¹¹⁷. W grudniu tegoż roku Wydział WLOP AON, w tym Katedra Logistyki, nawiązał bezpośrednie, robocze kontakty z fakultetem Luftwaffe Akademii Dowodzenia w Hamburgu. Konsultacje te, a także rewizyty wykładowców niemieckich, umożliwiły m.in. rozpoczęcie przygotowywania ćwiczenia głównego (nazywanego wówczas "wydziałową grą wojenną") już w **organizacji i według procedur NATO**. W czasie tego ćwiczenia istotną rolę pełnił specjalnie powoływany zespół badawczy, którego wyniki prac pozwoliły opracować szereg materiałów teoretycznych.

W połowie lat 90. rozpoczął się już proces naukowych badań problemów działań naszych SP w **terytorialnym systemie obrony Sojuszu**, w tym ich zabezpieczenia logistycznego.

¹¹⁴ *Regulamin działań taktycznych SP*, s.94.

¹¹⁵ R.MAŃKOWSKI, *Kierowanie działalnością logistyczną w SP RP*, cz. I – szczebel operacyjny (studium operacyjno-logistyczne), AON 1996.

¹¹⁶ W.DRAŻCZYK, *Kierowanie działalnością logistyczną w SP RP*, cz. II – szczebel operacyjno-taktyczny (studium operacyjno-logistyczne), AON 1996.

¹¹⁷ R.MAŃKOWSKI, W.DRAŻCZYK, *Logistyka SP w końcu...*

2. TEORIA LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH W DRUGIEJ POŁOWIE LAT 90.

Jak już wspomniałem, w latach 1996–1997 ukazało się szereg publikacji z zakresu logistyki wojskowej, z których największe uznanie zdobyła *Logistyka w wojsku*¹¹⁸. Przedstawione tam poglądy (mimo że częściowo niejednoznaczne i dyskusyjne) są jednak poparte wynikami analizy całej gamy materiałów źródłowych i zawierają syntetyczną, częściowo autorską wykładnię teorii – widzianej wieloaspektowo – logistyki oraz logistyki wojskowej połowy lat 90. Z tych też względów uznałem, że mimo nieobowiązującego charakteru tego opracowania, może ono być podstawą do analizy i oceny treści kolejnego podręcznika z zakresu **teorii logistyki naszych SP** – już **szczebla operacyjnego**¹¹⁹, którego opublikowanie poprzedziło studium operacyjne autorów¹²⁰.

Jak podkreślono we wstępie, była to w zamiarze pierwsza, teoretyczna część czterotomowej monografii – będącej: “...wynikiem dotychczasowych badań naukowych...” – zawierająca przegląd i próbę usystematyzowania oraz weryfikacji aktualnych wykładni podstawowych zagadnień teorii i praktyki problemu na tle teorii logistyki ogólnej oraz logistyki wojskowej (SZ). W podręczniku tym dokonano też próby identyfikacji teorii i praktyki logistyki oraz logistyki wojskowej, w tym logistyki SP¹²¹.

W pierwszej części rozdziału przedstawiłem ówczesną interpretację miejsca logistyki SP w klasyfikacji nauk oraz podstawowych pojęć i klasyfikacji teorii logistyki SP zawarte o podręczniku z 1997 r.

W drugim podrozdziale zawarłem wykładnię głównych klasyfikacji wewnętrznych – zróżnicowanych na czas „P” i czas „W” – oraz zasad działań logistyki SP.

¹¹⁸ S.E.DWORECKI...

¹¹⁹ R.MAŃKOWSKI, J.FILAR, M.FORNAL, *Logistyka SP* (cz. I)...

¹²⁰ R.MAŃKOWSKI, J.FILAR, M.FORNAL, *Teoria działań logistycznych SP*...

¹²¹ Patrz.: rozdział 5 (*Systematyka pojęć, terminologia, hasła, definicje z zakresu logistyki SP*), s.114-126.

2.1. Podstawowe pojęcia i klasyfikacje typologiczne

W *Logistyce w wojsku* – tak jak w OBRONIE z 1993 roku – **logistyka** została zdefiniowana jako teoretyczna i praktyczna **diedzina wiedzy naukowej**¹²² z zakresu **zarządzania** (kierowania - planowania, organizowania i kontrolowania) złożonymi systemami (łańcuchami) zasilania (przepływu dóbr i usług)¹²³. Jednakże, określając istotę i cel logistyki, autor mówi o badaniu teorii i praktyki **procesów przepływu dóbr materialnych i usług**, a nie tylko procesów zarządzania nimi¹²⁴. O wiele szerszy zakres logistyki uwidacznia się także w zakresie postulowanych przez autora wyników badań naukowych, które obejmują zarówno zagadnienia wykonawcze, jak i sfery kierowania nimi¹²⁵. Podobne spostrzeżenia dają wyniki analizy treści rozwinięć zakresu przedmiotowego logistyki (przedmiotu zainteresowania), w których autor stwierdza, że logistyka bada “procesy logistyczne”, które obejmują nie tylko “zarządzanie” nimi, ale także, a nawet przede wszystkim, realizację zadań w tym zakresie¹²⁶. W takim właśnie, szerokim ujęciu widziany jest zakres logistyki

¹²² Naukowość logistyki autor uzasadnia potrzebą wypracowania metody zarządzania z wykorzystaniem wiedzy z zakresu teorii poznania, organizacji i zarządzania, badań operacyjnych, sztuki wojennej, prakseologii, analizy systemowej, metody wielokryterialnej optymalizacji, informatyki, ekonomiki itp. (s.32). Inni teoretycy logistyki traktują ją interdyscyplinarnie, tzn. stawiają tezę, że logistyka nie jest jeszcze wyraźnie ukształtowaną, samodzielną gałęzią nauki, a tylko korzysta z wielu jej dziedzin. (Np. T.KAMIŃSKI, *Integracyjna rola logistyki*. (Materiały z konferencji nt. *Na drodze do integracji...*).

¹²³ *Logistyka to dziedzina wiedzy (teoria i praktyka) o zarządzaniu łańcuchem działania w procesach tworzenia, przepływu i wykorzystywania potencjału materialnego i świadczenia usług* (s.23). Podobny pogląd prezentował wówczas też E.CHYŁAK (por.: *Logistyka w cieniu klasyfikacji nauk*. Materiały z konferencji nt.: *Na drodze do integracji...*). Pogląd taki przedstawiono także w *Kompendium wiedzy o logistyce*, PWN, Warszawa-Poznań 1999, s.19.

¹²⁴ *Istota logistyki polega na poszukiwaniu naukowo uzasadnionych reguł, zasad i sposobów postępowania w procesach przepływu dóbr materialnych i usług, aby zapewnić odpowiednią skuteczność i efektywność łańcuchów działania w tych procesach* (s.29-30).

¹²⁵ *Produktem teorii logistyki winny być: teoria zjawisk i relacji występujących w procesach przepływu dóbr materialnych i usług, ujednolicona i usystematyzowana terminologia oraz naukowo uzasadnione metody optymalnego zarządzania łańcuchami działania i oceny ich skuteczności oraz efektywności* (s.33-34).

¹²⁶ (Logistyka) *zajmuje się badaniem i interpretowaniem wszelkich zjawisk, praw i reguł występujących w tych procesach, opracowywaniem metod i narzędzi wspomagających optymalizację łańcuchów działania oraz zasadami ich racjonalnego stosowania w praktyce (tamże); treścią (przedmiotem zainteresowania) logistyki są łańcuchy działania w procesach czasowo-przestrzennych przepływu dóbr materialnych i usług w obrocie towarowym i produkcji (pozyskania, przemieszczania i przechowywania surowców; wytwarzania, magazynowania, obsługiwanie, dystrybucji i dostaw wyrobów itp.) i w sektorze świadczenia usług niematerialnych (handel, bankowość, lecznictwo, transport, żywienie zbiorowe i inne, np. usługi pralnicze, fryzjerskie itp.) - s.30; skuteczność i efektywność działania (...) można osiągnąć poprzez właściwe ich zaplanowanie i zorganizowanie, a następnie zrealizowanie* (s.37).

również przez innych teoretyków problemu¹²⁷. Logistyka, zdaniem autora, pełni **trzy funkcje** (poznawczą; normalizacyjną; pragmatyczną), które w ujęciu systemowym określić można jako trzy podsystemy – teorii (logistyka teoretyczna, ogólna), normalizacji (logistyka normalizacyjna, urzędowo-prawna) oraz pragmatyki (logistyka praktyczna, stosowana). Teoria logistyki powinna więc spełniać funkcje: poznawcze, naukowo-badawcze i terminologiczno-twórcze, normalizacja – wypracowywać prawne podstawy racjonalnego działania organów logistyki (decyzyjnych i wykonawczych), a pragmatyka – realizować funkcje wykonawcze, tj. realne łańcuchy zasilania¹²⁸.

W *Logistyce SP...* wykazano natomiast bardzo elastyczne i otwarte podejście, a właściwie brak jednoznacznego zdefiniowania **logistyki**. Stwierdzono bowiem (“...na podstawie analizy treści wielu przytoczonych jej definicji...”)¹²⁹, że: “sprowadzając (definicje) logistykę do teorii i praktyki w zakresie zaopatrywania, dowozu, komunikacji, konserwacji i remontu, hospitalizacji, ewakuacji, wykorzystania zasobów miejscowych, realizacji przedsięwzięć budowlanych, lotniskowych itp.”¹³⁰. Uznano również jej naukowość¹³¹.

Przechodząc do zagadnień **logistyki wojskowej**, autor *Logistyki w wojsku...* stwierdza, że tylko ze względu na pewne (specyficzne) uwarunkowania wewnętrzne SZ i ich otoczenia (zewnętrzne), w jakich one funkcjonują w czasie pokoju i mogą działać w stanie zagrożenia, kryzysu lub wojny można zaakceptować podział logistyki na cywilną i wojskową. Co istotne, autor definiując logistykę wojskową i mówiąc, że *jest to dziedzina nauk wojskowych zajmująca się teorią i praktyką zasilania wojsk w czasie pokoju, kryzysu, zagrożenia militarnego, konfliktu zbrojnego i wojny już*

¹²⁷Np. S.ABT, *Uwarunkowania przejścia gospodarki magazynowej w Polsce na rozwiązania logistyczne*, Problemy Magazynowania i transportu, Zeszyt specjalny, s.9; definicja Rady Zarządzania Logistycznego (Council of Logistics Management – CLM) za: *Kompendium wiedzy o logistyce...*, s.6-7. Część teoretyków logistyki nawet wyraźnie wyróżnia z jej zakresu tzw. “zarządzanie logistyczne” – identyfikując w ten sposób funkcje kierownicze wykonawczych procesów logistycznych (np. D.KISPERSKA-MORON, *Elementy logistyki*, Katowice 1992, s.16).

¹²⁸ *Logistyka w wojsku...*, s.29-38.

¹²⁹ Część przytaczanych definicji nie jest jednak poparta konkretnym ich autorstwem lub zawiera wyraźne błędy (np. przytoczona na s. 116 definicja logistyki NATO). Wyniknęło to prawdopodobnie z korzystania z nieprecyzyjnych polskojęzycznych ich przekładów lub nadinterpretacji autorskich.

¹³⁰ *Logistyka SP...*, s.117.

¹³¹ *Logistyka (w tym wojskowa) opiera się głównie na trzech dyscyplinach nauki: inżynierii systemów, informatyce i ekonomii (tamże, s.4) oraz posiada ścisły związek z naukami o organizacji i zarządzaniu.*

wyraźnie stwierdza, że dotyczy ona nie tylko zagadnień kierowania¹³². Problematyka “wykonawcza” logistyki wojskowej uwidacznia się szczególnie w sformułowanym **przedmiocie**¹³³, **treści**¹³⁴, **istocie**¹³⁵ oraz **celu logistyki wojskowej**¹³⁶. W świetle podanych wcześniej definicji i identyfikacji logistyki (podsystem teorii, normalizacji i pragmatyki) wykładnie te budzą zastrzeżenia. Można bowiem stwierdzić, że: autor przypisuje logistyce wojskowej wyłącznie funkcję pragmatyczną; rozróżnia jej treść od istoty, które definiuje zresztą zupełnie inaczej niż w odniesieniu do logistyki ogólnej; w “zarządzaniu” zawiera “wykonawstwo”; cel działań odnosi tylko do stanu osobowego; w zakresie logistyki wojskowej pomija zagadnienia kierowania, mające być przecież głównym obiektem zainteresowania logistyki jako nauki.

W podręczniku natomiast **logistykę wojskową**, w tym **logistykę SP**, zdefiniowano dwojako (ale tylko w aspekcie działalności praktycznej) – w ujęciu systemowym (identyfikując ją jako wojskowy system logistyczny)¹³⁷ oraz w aspekcie funkcjonalnym, określając jednocześnie **cel** działania: *to zbiorcze pojęcie całokształtu działalności (czynności) zmierzających do zabezpieczenia SZ*¹³⁸. Wykładnie te odbiegają więc znacznie od treści zawartych w omówionych już *Zasadach funkcjonowania systemu logistycznego SZ RP* z 1994 roku i różnią się także od prezentowanych w *Logistyce w wojsku*. Generalnym ich mankamentem jest brak uwzględnienia teorii logistyki wojskowej oraz jej naukowych podstaw. Nieprzekonująco brzmi również wykładnia logistyki SP w ujęciu systemowym (tylko “stworzenie warunków” i tylko “w działaniach bojowych”). Druga definicja sugeruje

¹³² *Logistyka w wojsku...*, s.42.

¹³³ *Przedmiotem logistyki wojskowej są łańcuchy działania (łańcuchy dostaw dóbr materialnych i świadczonych usług) występujące w procesach zasilania wojsk* (tamże).

¹³⁴ *Treścią logistyki wojskowej jest zasilanie wojsk...*(tamże, s.43).

¹³⁵ *Istota logistyki wojskowej polega na odpowiednim urzutowaniu i rozmieszczeniu: zasobów zasileniowych..., obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej oraz potencjału wykonawczego...* (tamże).

¹³⁶ *Celem logistyki wojskowej jest takie zarządzanie (planowanie, organizowanie i realizowanie) łańcuchami działania w procesach zasileniowych, aby, w oparciu o naukowe podstawy, w optymalny sposób zaspokajać potrzeby wojsk w zakresie środków materialnych i niematerialnych – koniecznych do życia i szkolenia żołnierzy oraz prowadzenia przez nich walki (działań wojennych).* Tamże, s.42-43. Działanie optymalne autor rozumie jako działanie “efektywne” (zapewnienie osiągnięcia maksymalnego rezultatu przy minimalnych kosztach). Tamże, s.30-31.

¹³⁷ *W ujęciu systemowym – logistyka SP - to układ stwarzający warunki do wykorzystania sił i środków materiałowych oraz sprzętu technicznego w działaniach bojowych. System logistyczny SP – to zbiór elementów (sił i środków logistycznych tworzących podsystemy) oraz zbiór sprzężeń (“powiązań – relacji” służbowych i funkcjonalnych) między tymi elementami* (*Logistyka SP...*, s.117-118).

¹³⁸ *Logistyka SP...*, s.117.

natomiast, że celem logistyki wojskowej jest całościowe zabezpieczenie wojsk, a co za tym idzie także ich zabezpieczenie bojowe. Mankamenty te należy uznać jako niedopowiedzenia, gdyż autorzy wspomnieli o naukowości logistyki wojskowej już we wstępie, a teorii logistyki poświęcili dużo uwagi we wcześniejszych treściach podręcznika, nie zaliczając jej jednak do teorii nauk wojskowych, a podkreślając jedynie powiązania z nimi¹³⁹. **Istotę logistyki SP** określono także dwójako: jako *sztukę kalkulacji potrzeb (potrzeba), możliwości (mam) i czasu* oraz (co bardziej wydaje się być jej **celem**) - *stworzenie warunków do funkcjonowania ich wojsk (żywienie wojsk)*¹⁴⁰. Przedstawiono ją również graficznie, wykorzystując interpretację zawartą w "OBRONIE" z 1993 roku. Kontrowersyjny wydaje się też pogląd zawarty w graficznych **klasyfikacjach typologicznych logistyki SP** – w "*Systemie ekonomiczno-obronnym kraju*" oraz w "*Strukturze teorii logistyki SP*". Logistyce wojskowej przypisano bowiem jedynie funkcję teorii i to odnoszącej się wyłącznie do czasu "P", w którym funkcję praktyczną logistyki wojskowej nazwano "gospodarką wojskową". W czasie "W" natomiast, pomimo wcześniejszego stwierdzenia jedynie "powiązania" teorii logistyki wojskowej ze sztuką wojenną, nazwano ją "taktyką działań logistycznych" (zaliczając tym samym do "taktyki"), a praktykę – "działaniami logistycznymi". Wykładnie tych klasyfikacji świadczą więc o: nadmiernym uwypuklaniu wymogów ekonomiczności w logistyce wojskowej¹⁴¹, próbach asymilacji do jej teorii logistyki podejścia i pojęć z taktyki tyłów oraz o dalszym poszukiwaniu – uogólnionego tym razem – zamiennika dla ciągle kwestionowanego "zabezpieczenia logistycznego".

Mimo wyraźnych stwierdzeń, że logistyka wojskowa dotyczy również sfery wykonawczej, autor, określając tzw. "**wojskowy system logistyczny**", dalej uważa, że co prawda dotyczy on teorii i praktyki, ale tylko optymalnego zarządzania procesami zasilania wojsk¹⁴², choć identyfikując go mówi również o "podsystemie

¹³⁹ *Teoria logistyki SZ RP czerpie doświadczenia z nauk ekonomicznych oraz posiada ścisły związek z naukami o organizacji i zarządzaniu. Wojskowy charakter teorii logistyki SZ RP rozszerza zakres jej powiązań na pozostałe nauki wojskowe - głównie taktykę, sztukę operacyjną, strategię* (tamże, s.12). Por. także: *System ekonomiczno-obronny kraju* (tamże, s.13) oraz *Struktura teorii logistyki SP* (tamże, s.14).

¹⁴⁰ Tamże, s.117.

¹⁴¹ Potwierdzają to m.in.: sama nazwa klasyfikacji (system ekonomiczno-obronny), uznanie "ekonomiki obrony" jako teorii "gospodarki obronnej" oraz wcześniejsze stwierdzenie, że *teoria logistyki SZ RP czerpie doświadczenia z nauk ekonomicznych...* (*Logistyka SP...*, s.12).

¹⁴² *Logistyka w wojsku...*, s.43.

wykonawstwa”¹⁴³. Co jednak ważne, w “założeniach do budowy wojskowego systemu logistycznego” autor wspomina nie tylko o konieczności zapewnienia mu elastyczności w procesie modernizacji, ale i dostosowania do **standardów NATO**¹⁴⁴.

Podobnie jak w *Logistyce w wojsku...*, autorzy podręcznika podjęli się przedstawienia poglądów w zakresie **wojskowego systemu logistycznego** w SP¹⁴⁵. Tym razem nie mówiono jednak o “zasadach jego tworzenia”, które zaliczono do zakresu zadań tzw. “organizatora systemu”, ale o **założeniach koncepcyjno-modelowych**¹⁴⁶ oraz **cechach**, jakie powinien posiadać¹⁴⁷.

Podstawową **funkcją** logistyki jest “**zasilanie wojsk**”, którym autor *Logistyki w wojsku...* zastępuje dotychczasowe “zabezpieczenie (wsparcie) logistyczne”¹⁴⁸. Jest to kolejna już (powtórzona za *Regulaminem Wład* z 1994 roku) próba takiego nazwania całości procesów logistycznych, która nie wydaje się jednak trafna, gdyż pojęcie “zasilanie” trudno kojarzy się ze “świadczaniem usług”. Autor wprowadza też klasyfikację **form zasilenia**.

Oficjalne przyjęcie w podręczniku logistyki SP terminu “**działania logistyczne**” w miejsce dotychczasowych różnych określeń praktycznych aspektów “działalności” w zakresie funkcji wykonawczych oraz kierowniczych¹⁴⁹ można uznać za uzasadnione, szczególnie w świetle analogii tej nazwy z tytułami wydanych w tym

¹⁴³ *Wojskowy system logistyki (WSL)* ... to: placówki (ośrodki) naukowo-badawcze i dydaktyczne, organa decyzyjne (kierowania i normowania), organa wykonawcze, relacje (więzi służbowe, funkcjonalne i informacyjne) oraz również inaczej: wojskowy system logistyki stanowi zbiór podsystemów (teorii, normowania, wykonawstwa) oraz relacji występujących między nimi (tamże, s. 47).

¹⁴⁴ Tamże, s.58 i 61.

¹⁴⁵ System logistyczny – to uporządkowany organizm wojskowy działający zgodnie z zasadami sztuki wojennej oraz teorii organizacji i zarządzania (*Logistyka SP...*, s.117 oraz rozdział 6: System logistyczny SP – teoria problemu, s.127-149).

¹⁴⁶ Przyszły system logistyczny powinien być: autonomiczny, specjalistyczny, stacjonarno-manewrowy, elastyczny i uniwersalny (tamże, s.129).

¹⁴⁷ System logistyczny SP dodatkowo powinien cechować się: terytorialnością i spójnością; zwiększoną żywotnością i głębokim wielowarstwowym urzutowaniem; możliwością kumulowania potencjału logistycznego na obszarze rejonu logistycznego; jednolitymi strukturami organizacyjno-funkcjonalnymi na wszystkich poziomach (tamże, s.132-133).

¹⁴⁸ Przez zasilanie należy rozumieć całokształt przedsięwzięć (zbiór łańcuchów działania) planistycznych, organizacyjnych, wykonawczych i kierowniczych podejmowanych w celu zapewnienia SZ warunków materialnych do życia, szkolenia i prowadzenia walki. Zasilanie, a także zasady jego działania, różnią się od innych działań (np. walki, wsparcia bojowego)... *Logistyka w wojsku...*, s.74-75.

¹⁴⁹ Nazwy dotychczasowe to dla funkcji wykonawczych “zabezpieczenie logistyczne”, a kierowniczych - “kierowanie (zarządzanie) zabezpieczeniem logistycznym” oraz “dowodzenie jednostkami logistycznymi”. Por. *Zasady...*, s.97-98 oraz *Logistyka SP...*, s.101.

czasie regulaminów “działań taktycznych”¹⁵⁰. Przyznać jednak trzeba, że termin ten oddaje jedynie “działalność specjalistyczną” i nie kojarzy się zupełnie z funkcjami kierowniczymi¹⁵¹. Fakt utożsamiania “działań logistycznych” li tylko z funkcjami wykonawczymi potwierdza również wymieniona w podręczniku zasada jednoosobowości i operatywności kierowania działaniami logistycznymi¹⁵². Co istotne, sami autorzy stwierdzają dalej, że właściwa treść specjalistycznych siłą rzeczy “działań logistycznych”, to nic innego jak tradycyjne już “zabezpieczenie logistyczne”¹⁵³.

2.2. Klasyfikacje wewnętrzne i zasady działań logistycznych

Zakres przedmiotowy **zabezpieczenia logistycznego SP** został zinterpretowany w trzech wariantach i odniesiony do sfer: tylko wykonawczej¹⁵⁴, tylko kierowniczej¹⁵⁵ oraz do obu sfer jednocześnie¹⁵⁶. Szczególny pogląd dotyczył odmiennych klasyfikacji zabezpieczenia logistycznego w czasie “P” i “W”.

Podstawowym zastrzeżeniem wobec **klasyfikacji czasu “P”** – pomimo, tradycyjnie już, odrębnego ujmowania przedsięwzięć w zakresie zaopatrywania – jest podział pozostałych specjalistycznych na dwie grupy oraz nazewnictwo tych grup. Wyniki analizy charakteru przedsięwzięć zaliczanych do **usług gospodarczo-bytowych**¹⁵⁷ oraz **usług specjalistycznych** uwidaczniają główną ideę ich podziału –

¹⁵⁰ Chodzi o omawiany już *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych* oraz *Regulamin działań taktycznych SP*.

¹⁵¹ *Działania logistyczne to przedsięwzięcia realizowane przez logistyczne organa kierowania i wykonawcze (Logistyka SP..., s.119).*

¹⁵² Tamże, s.101.

¹⁵³ *W ramach systemu logistycznego wojsk realizowana jest jego podstawowa funkcja – zabezpieczenie logistyczne SP. Urzeczywistnia (wyraża) się ona w procesach logistycznych (tamże, s.118).*

¹⁵⁴ Np.: *Zabezpieczenie logistyczne SP jest więc funkcją realizowaną przez organa, jednostki i urządzenia logistyczne na rzecz wojsk wyrażającą się w realizacji zabezpieczeń: materiałowego, technicznego, medycznego, komunikacyjnego i obiektowego (tamże, s.119).*

¹⁵⁵ *Polega ono (zabezpieczenie logistyczne) na koordynacji, planowaniu, organizowaniu, pobudzaniu i kontroli użycia w celu zaspokojenia potrzeb SP różnorodnych środków zaopatrzenia i realizacji szeroko rozumianych usług (tamże).*

¹⁵⁶ *Zabezpieczenie logistyczne SP to zespół ściśle powiązanych ze sobą czynności oraz działania jednostek logistycznych zmierzających do sprawnego zorganizowania pracy systemu logistycznego, skutecznego wykorzystania sieci komunikacyjnej i środków transportowych oraz zapewnienia wojskom wszystkiego, co jest im niezbędne do życia i prowadzenia walki... (tamże).*

¹⁵⁷ Późniejsza ich nazwa „usługi socjalno-bytowe” nie przyjęła się w teorii logistyki SP.

pierwsza grupa obejmuje bowiem usługi świadczone wobec **stanów osobowych**, a druga (w zakresie podgrupy „obsług”) dotyczy usług na rzecz **środków materialnych** (ogółu środków zaopatrzenia oraz infrastruktury). Podział ten nie jest jednak do końca konsekwentny, gdyż jako drugą podgrupę „usług specjalistycznych” – chyba zbędną – wymieniono „świadczenia”, które obejmują usługi świadczone zarówno stanom osobowym, jak i wobec środków materialnych. Kolejnym mankamentem tej klasyfikacji jest **podwójne** klasyfikowanie podobnych przedsięwzięć (np. świadczenia medyczne oraz usługi sanitarno-higieniczne)¹⁵⁸. Prawdopodobnie wynikają one zarówno z braku ustalonego kryterium klasyfikacji, jak i – ze zbędnego w tym przypadku – uwzględnienia **sposobów pozyskiwania** „świadczeń”, „obsług” i „usług”. Niejasna jest też klasyfikacja na podgrupy zabezpieczenia specjalistycznego i stosowana terminologia (usługi, obsługi, świadczenia). Nietrafna jest też także przyjęta nazwa „usługi gospodarczo-bytowe”, która – wobec jednoczesnego wymienienia usług specjalistycznych – błędnie sugeruje brak wymogu realizacji specjalistycznych przedsięwzięć w tym zakresie. Poza tym, do przedsięwzięć tego zakresu nie zalicza się już tzw. „gospodarstw przykoszarowych”, czy też „produkcji pomocniczej”, co w przeszłości uzasadniało tę nazwę¹⁵⁹.

Zupełnie inaczej należy ocenić **drugą klasyfikację** działań specjalistycznych (czasu „W”), w której – obok niezmiennego zabezpieczenia materiałowego – wymieniono, tradycyjne już zarówno w teorii logistyki SZ, jak i SP, rodzaje zabezpieczenia. Nowe ich ujęcie polega na poszerzeniu zakresu zabezpieczenia lotniskowego (inżynieryjno-lotniskowego) o problematykę infrastruktury innych, niż WL, RW (zabezpieczenie obiektowe). Jednocześnie wrócono do zapominanego już pojęcia „zabezpieczenie intendenckie” i zastąpiono nim „obsługę wojsk”. Zrezygnowano także z „zabezpieczenia lotniskowo-technicznego” (techniczno-lotniskowego), którego interdyscyplinarny charakter – wykraczający poza ogólnie uznawany zakres zabezpieczenia logistycznego – powoduje, że ma ono tyle samo

¹⁵⁸ W teorii logistyki naszych SZ zabezpieczenie medyczne klasyfikowane jest jednoznacznie do usług specjalistycznych, czyli nie do tych, które dotyczą stanów osobowych(!)

¹⁵⁹ Gospodarczy to odnoszący się do gospodarki – organizacji przemysłu, rolnictwa, handlu; gospodarstwa rolnego; ekonomiczny lub dotyczący spraw porządkowo-administracyjnych (por.: *Słownik języka polskiego...*, t.1, s.683-684). Zamiana tego pojęcia w logistyce SZ na „socjalno-bytowe” była także nietrafna, gdyż „socjalny” to: „...związany z zaspokajaniem potrzeb bytowych i kulturalnych...” (tamże, t.3, s.270).

przeciwników, co zwolenników. Uniknięto także nietrafnych nazw, wprowadzonych ostatnio do teorii logistyki SZ, jak np. „wyzyskanie (utrzymanie) infrastruktury” czy „środki zaopatrzenia”. Wśród tych drugich wyróżnia się m.in. „środki materiałowe”, których nazwa sugeruje „niematerialne” pochodzenie pozostałych – SiUW oraz ŚB. Tę dwuwariantową klasyfikację zabezpieczenia logistycznego SP z drugiej połowy lat 90. przedstawiłem na rys.5.

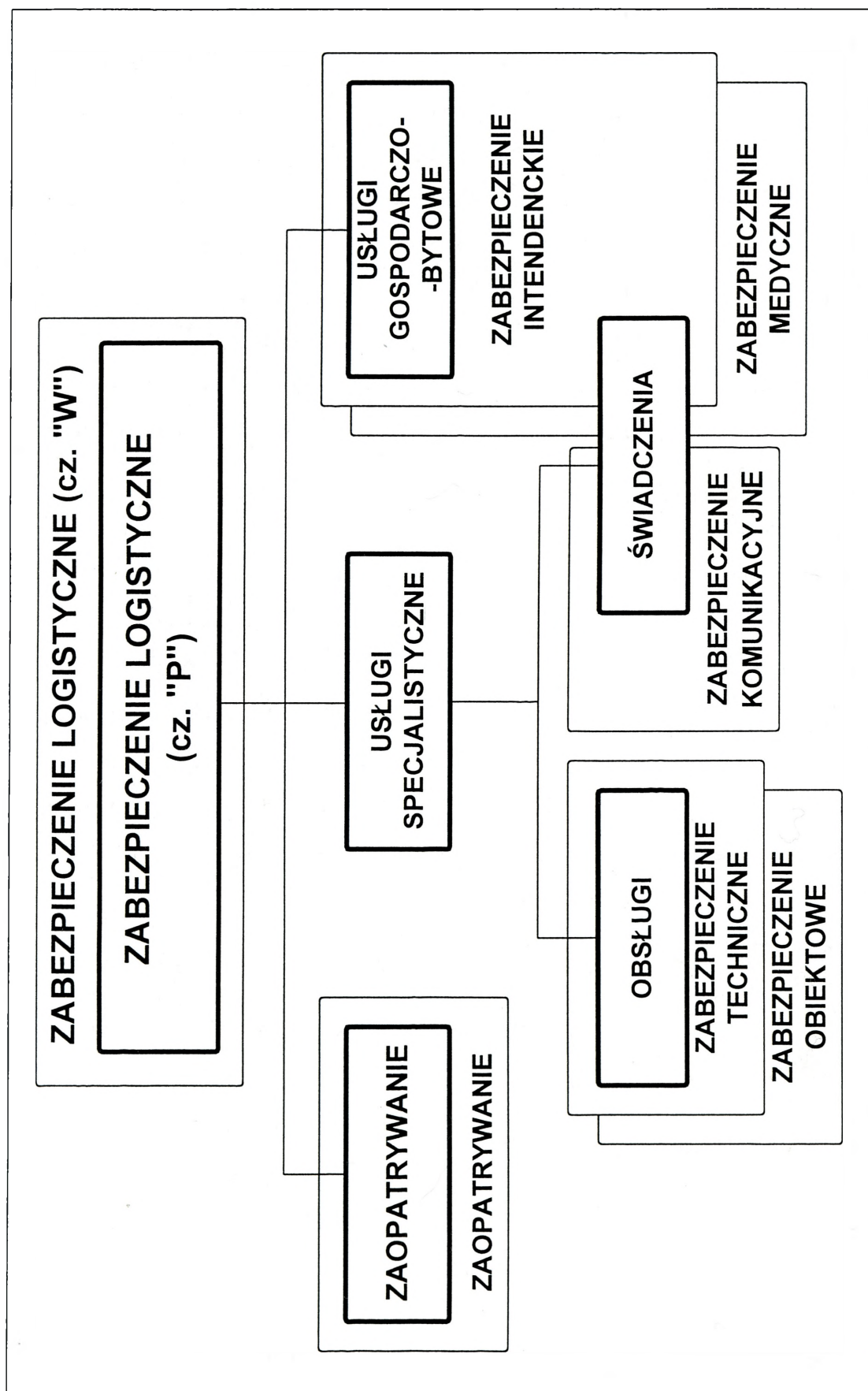
Tak jak w teorii logistyki SZ, również w podręczniku logistyki SP w zakresie **funkcji kierowniczych** wyróżniono zarządzanie zabezpieczeniem logistycznym oraz dowodzenie jednostkami logistycznymi. W *Logistyce w wojsku...* natomiast funkcje te określono razem – jako „zarządzanie procesami zasileniowymi”.

Podobnie jak w latach poprzednich, także autor *Logistyki w wojsku...* napotkał poważną barierę w określeniu **zasad logistyki**. W zamian określone zostały „zasady tworzenia wojskowego systemu logistycznego”, choć autor określa właściwie jego **założenia modelowe**, dodając na końcu „zasady jego funkcjonowania”¹⁶⁰. W pierwszej kolejności bowiem – na podstawie wyników analizy dotychczasowych doświadczeń – autor stwierdza, że we współczesnych warunkach może mieć zastosowanie jedynie system terytorialny, którego istota sprowadza się do jednorodnego, hierarchicznego i samowystarczalnego asortymentowo podziału terytorium kraju na elementarne strefy (obszary) zasileniowe, adekwatne do stref (obszarów) odpowiedzialności wojsk operacyjnych i przewidywanych dla nich zadań bojowych¹⁶¹. Oprócz tego, system taki powinien cechować się racjonalnością rozmieszczenia oraz optymalnością nasycenia zasileniowych elementów wykonawczych i decyzyjnych (kierowania) wobec przewidywanych potrzeb na danym kierunku operacyjnym¹⁶². Elementami wykonawczymi byłyby: potencjał samowystarczalnych jednostek walczących; ruchome jednostki logistyczne; terytorialna infrastruktura logistyczna. Jako podstawowe modele (traktując je

¹⁶⁰ Autor wymienił następujące zasady: integralności (współzależności), przejrzystości; zgodności (harmonii), optymalnej racjonalności (ekonomiczności, ograniczonej samodzielności lub samowystarczalności), mobilności (manewrowości), bezpieczeństwa (rozśrodkowania), ciągłości zasilania, elastycznego i sprawnego kierowania, planowego działania (celowości), funkcjonalności oraz „pogodzenia rachunku ekonomicznego z uregulowaniami prawnymi” (*Logistyka w wojsku...*, s.61-64). Oprócz tego, w zakresie „kierowania procesami zasileniowymi” autor wymienił następujące zasady (wymagania): ciągłości, operatywności, skrytości, odporności na zakłócenia, dezorganizację i zniszczenie (tamże, s.65).

¹⁶¹ Tamże, s.108-109 oraz 111.

¹⁶² Tamże, s.90-94, 104-105 oraz 109.

jednocześnie jako zasady) autor przyjmuje: model samowystarczalności; model zasilania lokalnego; model zasilania z baz. Mówiąc dalej o zasadach stwierdza, że jest nią rozsądny kompromis i budowa mieszanego modelu zasilania. Można więc jednoznacznie stwierdzić, że nie jest to zasada, a propozycja, wizja tzw. “modelu mieszanego”, co zresztą autor sam dalej przyznaje¹⁶³. Kolejne, już rozbudowane “zasady tworzenia wojskowego systemu zasilania wojsk” – które autor wywodzi bezpośrednio z zasad sztuki wojennej – w rzeczywistości są właśnie zasadami jego funkcjonowania, czyli **zasadami logistyki** (działań logistycznych)¹⁶⁴. Na podstawie powyższych wyników analizy treści tak sformułowanych zasad można stwierdzić, że autor, wzorem NATO, sformułował założenia organizacyjne, a częściowo i funkcjonalne wojskowego systemu logistycznego¹⁶⁵.

W *Logistyce SP...* natomiast rozszerzono wykładnię poglądu prezentowanego od 1992 roku co do stosowania **zasad sztuki wojennej również** w odniesieniu do działań logistycznych w SP, choć uznano jednocześnie słuszność stosowania zasad **dowodzenia** (kierowania) wojskami¹⁶⁶. Autorzy podręcznika dokonali przeglądu szerokiego spektrum zasad sztuki wojennej i wymienili **siedem zasad logistyki SP**: masowanie (ekonomia, koncentracja) sił¹⁶⁷, przewagę¹⁶⁸, ciągłość¹⁶⁹, celowość¹⁷⁰, synergiczność (współdziałanie)¹⁷¹, utrzymanie zdolności bojowej¹⁷², ograniczoną samowystarczalność¹⁷³. Analizując zasady dowodzenia stwierdzono natomiast, że do

¹⁶³ Tamże, s.118-119.

¹⁶⁴ Są to zasady: celowości, koncentracji wysiłku, rozśrodkowania potencjału zasobów, ekonomii sił i środków, wydajności systemu, elastyczności struktur, prostoty działania, jedności dowodzenia, żywotności, podatności manewrowej (tamże, s.119-120).

¹⁶⁵ Założenia takie (policy) formułowane są w NATO łącznie z zasadami (principles) logistyki. Por. *NATO Principles and Policy for Logistics...*

¹⁶⁶ *Logistyka SP...*, rozdział 4, s.87-113.

¹⁶⁷ Polegająca na angażowaniu sił i środków logistycznych do realizacji zadań głównych kosztem zadań drugoplanowych.

¹⁶⁸ Zasadę tę połączono z zasadą masowania. W SP zasada ta polega na zapewnianiu zasobów logistycznych jednostkom, które wykonują zadania główne (na głównym kierunku działań).

¹⁶⁹ Rozumiana jako zapewnienie ciągłości zabezpieczenia logistycznego wojsk podczas działań bojowych.

¹⁷⁰ Interpretowana nie tylko jako określanie celu działania w zakresie logistyki, ale i w granicach możliwości realizacji zadań.

¹⁷¹ Rozumiana jako sposób osiągnięcia dodatkowych efektów wskutek współdziałania logistyki poszczególnych RSZ w odpowiednim czasie, miejscu i sposobach działania.

¹⁷² Polegająca na takim działaniu, które nie dopuszcza do obniżenia potencjału logistycznego wojsk poniżej określonego minimum, nadmiernego zużywania i strat w zasobach logistycznych i pozwala na zachowanie ciągłej gotowości do wykonywania zadań.

¹⁷³ Interpretowana jako odpowiednie urzutowanie zapasów materiałowych do czasu rozwinięcia jednostek logistycznych, norm, możliwości korzystania ze źródeł stacjonarnych oraz zakładanej autonomiczności wojsk na poszczególnych szczeblach ich organizacji.

podsystemu kierowania zabezpieczeniem logistycznym SP odnoszą się **dwie zasady**: jednoosobowości oraz operatywność kierowania¹⁷⁴. W dalszej części stwierdzono jednak, że jako zasadę kierowania działaniami logistycznymi w SP należy traktować **tylko** “jednoosobowość dowodzenia”, wymieniając przy tym **osiem reguł** w tym zakresie: jedność, celowość, przewidywanie, operatywność, harmonię, elastyczność, skrytość, ograniczoną samowystarczalność¹⁷⁵.

W grudniu 1997 roku Katedra Logistyki WLOP AON przeprowadziła otwarte **seminarium** poświęcone m.in. problemom dostosowania bazy terminologiczno-pojęciowej logistyki SP RP do standardów NATO¹⁷⁶. Seminarium to pozwoliło m.in. na wymianę doświadczeń i dokonanie próby ujednolicenia poglądów w zakresie głównych zagadnień teorii logistyki SP NATO oraz interpretacji wykładni szeregu pojęć i klasyfikacji w skali AON i z innymi ośrodkami naukowo-dydaktycznymi. W latach 1997-1998 ukazało się szereg opracowań z zakresu **teorii logistyki SP NATO** ukierunkowanych na problematykę współdziałania sojuszniczego¹⁷⁷, w tym już o charakterze **naukowym**¹⁷⁸.

W 1999 r. opublikowano pierwszą wykładnię **interoperacyjności** logistyki SP RP w warunkach wielonarodowych działań sojusznicznych¹⁷⁹. Rada Wydziału WLOP po raz pierwszy nadała stopień doktora nauk wojskowych w **specjalności logistyka**¹⁸⁰. Zatwierdzone zostało otwarcie przewodu doktorskiego z zakresu logistyki SP RP w misjach pokojowych¹⁸¹. Sztab Logistyki WLOP oraz Katedra Logistyki Wydziału WLOP AON podjęły decyzję w końcu 1999 roku o rozpoczęciu wspólnego opracowania nowego podręcznika. Ze względu jednak na przedłużanie się

¹⁷⁴ *Logistyka SP...*, s.101.

¹⁷⁵ Tamże, s.101-106.

¹⁷⁶ M.in. W. DRAŻCZYK, Problemy dostosowania podstaw teorii logistyki SP RP do bazy pojęciowej oraz terminologii logistycznej NATO (referat wprowadzający). Materiały z seminarium nt.: *Logistyka SP NATO – właściwości podstaw teorii i metodyki szkolenia oraz organizacji i funkcjonowania na szczeblu (I)CAOC*, AON, Warszawa 1997.

¹⁷⁷ M.in. W.DRAŻCZYK: *Logistyka SP według poglądów NATO (podstawy)*, AON, Warszawa 1997; *Koncepcja wielonarodowych centrów kierowania zabezpieczeniem logistycznym oraz ich organizacja i funkcjonowanie w SP NATO*, AON, Warszawa 1998 oraz: *Nowe zasady i założenia logistyki NATO w aspekcie zabezpieczenia SP, Zasady, procedury i zakres udziału logistyki SP państwa-gospodarza w zabezpieczeniu przyjmowanych wojsk NATO (Host Nation Support – HNS), Założenia i zakres kontraktów wojskowo-cywilnych w procesie zabezpieczenia logistycznego SP NATO* (wszystkie publikacje: AON, Warszawa 1999).

¹⁷⁸ M.in. W.DRAŻCZYK, *Kierowanie zabezpieczeniem logistycznym SP według poglądów NATO* (studium operacyjno-logistyczne pk. “NATO-LOG.SP-1”), AON, Warszawa 1997.

¹⁷⁹ R.MANKOWSKI, *Interoperacyjność logistyki SP RP*, AON, Warszawa 1999.

¹⁸⁰ J.TESKA, *System zaopatrzenia materiałowego WL* (rozprawa doktorska), AON, Warszawa 1999.

opracowania oficjalnej wykładni logistyki SP Sojuszu – a przede wszystkim celowość uwzględnienia niedostatecznie opowanej jeszcze problematyki działań SP w składach CJTF – prace te zawieszono.

W roku 2000 natomiast wyraźnie zintensyfikowano działalność naukowo-badawczą i publicystyczną, w tym dotyczącą także **innych form działań sojuszniczych** – zaczynając od problemów kierowania zabezpieczeniem logistycznym¹⁸². W marcu zatwierdzono otwarcie przewodu doktorskiego z tego zakresu¹⁸³, a w maju – funkcje kierowania logistyką były jednym z głównych przedmiotów zainteresowania ćwiczenia głównego Wydziału WLOP AON. Podczas kolejnej konferencji naukowej logistyki SZ RP problematykę tę rozszerzono także na działania **koalicyjnych CJTF**¹⁸⁴. Już tak widziane działania wielonarodowe uwzględnione zostały następnie w naukowych założeniach przyszłościowego modelu logistyki SP¹⁸⁵. Zespół autorski kolejnego ćwiczenia głównego Wydziału WLOP AON został zobowiązany do uwzględnienia działań CJTF.

¹⁸¹ M.FORNAL, *Organizacja zabezpieczenia pododdziałów lotnictwa SP RP w misjach pokojowych*.

¹⁸² M.in.: W.DRAŻCZYK, M.CHOJNACKI, *Kierowanie zabezpieczeniem logistycznym SP RP w działaniach sojuszniczych*, AON, Warszawa 2000

¹⁸³ M.CHOJNACKI, *Kierowanie zabezpieczeniem logistycznym SP RP w działaniach sojuszniczych*.

¹⁸⁴ W.DRAŻCZYK, *Organizacja i kierowanie zabezpieczeniem logistycznym SP NATO w działaniach w terytorialnym systemie obrony oraz w CJTF* (materiały z VII Resortowej Konferencji Naukowej Logistyki SZ RP), Gdynia, 25-27. 11.2000.

¹⁸⁵ *Polskie SP w systemach obronnych RP i NATO...* Rozdziały z zakresu logistyki opracowałem pod kierownictwem płk. prof. dr. hab. R. MAŃKOWSKIEGO.

3. PODSUMOWANIE I PROBA OCENY

Wyniki przeprowadzonych badań procesu formułowania i przemian teorii logistyki SP RP – na tle procesu powstawania i rozwoju naszej teorii logistyki wojskowej – umożliwiły ujęcie go w **dwa**, wyraźnie zarysowane, **etapy**. Granice tych etapów wyznaczają publikacje teoretyczne z lat: 1991(do1993) oraz 1996 (do 1997)¹⁸⁶.

Pierwszy etap to lata 1991-1996. Był to etap przełomowy, który – w przedmiotowym zakresie naszej logistyki SP – zamknął epokę jej dezintegracji i wyraźnej dominacji taktyki tyłów (w czasie “W”) oraz ekonomiki wojskowej (w czasie “P”). Zaowocowała ona wypracowaniem dojrzałych już wykładni głównych zagadnień taktyki tyłów lotnictwa SP¹⁸⁷, które – w połączeniu z niepodważalnym dorobkiem ogólnej ekonomiki wojskowej – stanowiły pokaźny kapitał początkowy tworzonej teorii logistyki SP. Ponieważ ekonomika wojskowa nie wypracowała wyraźnie specyficznej teorii w aspekcie SP – biorąc pod uwagę ówczesne założenia doktrynalne – etap ten można nazwać: **“Od taktyki tyłów lotnictwa do teorii logistyki WLOP w samodzielnych działaniach obronnych”**. Był to okres, którego początki charakteryzował bardzo duży stopień integracji teorii logistyki wojskowej, zakończyły publikacje wykazujące wyraźne rozbieżności pomiędzy wykładniami teorii logistyki SP a teorią logistyki SZ. Był to jednak – naturalny wówczas – przejaw poszukiwania nowych rozwiązań podstawowych nawet problemów dopiero co formułowanej teorii logistyki wojskowej. Poza tym, rozbieżności te uwidoczniały się także w zróżnicowanych poglądach w zakresie ogólnej teorii logistyki SZ.

Na początku drugiej połowy lat 90. – równocześnie z kolejnymi publikacjami z zakresu ogólnej logistyki wojskowej – opracowano po raz pierwszy podręcznik z zakresu **podstaw teorii logistyki SP**¹⁸⁸. Podręcznik ten prezentuje wariantowe i w różnym stopniu uzasadnione wykładnie poszczególnych zagadnień, co świadczy o zróżnicowanych poglądach zespołu autorskiego. Co jednak istotne, jego treści argumentują istnienie właściwości niektórych zagadnień teorii logistyki SP – w

¹⁸⁶ Chodzi o publikację wyników badań prowadzonych w ramach prac naukowo-badawczych pk.: “OBRONA” oraz o *Regulamin działań taktycznych SP...* i podręcznik *Logistyki SP...*

¹⁸⁷ Mowa o *Zabezpieczeniu technicznym i tyłowym działań bojowych KL...*

¹⁸⁸ Chodzi o: R.MAŃKOWSKI, J.FILAR, M.FORNAL, *Logistyka SP* (cz. I)...

stosunku do teorii logistyki SZ – oraz proponują oryginalne klasyfikacje i terminologię. Jego znaczenie wynika także z poszukiwań nowego ujęcia logistyki wojskowej – wobec szeregu mankamentów teorii logistyki SZ – i próby adaptacji elementów teorii logistyki cywilnej i wojskowej logistyki NATO. Z tego też względu – biorąc pod uwagę ogólne kierunki przemian w naszych SZ – etap ten można nazwać **“Od teorii logistyki WLOP w samodzielnych działaniach obronnych do teorii logistyki SP w działaniach sojuszniczych”**. Mimo że w teorii działań SP RP rozpoczęto już proces przystosowywania się do działań sojuszniczych – początkowo tylko na terenie kraju – ich logistykę (tak jak logistykę SZ) postrzegano dalej tylko w kontekście narodowym. Wynikało to z powszechnego wówczas wielce błędnego poglądu, że nawet w tego typu działaniach logistyka pozostanie nadal sprawą wewnętrzną każdego z państw. W ciągu kolejnych lat narastała dążność do głębszego i naukowego poznawania i asymilowania teorii **wielonarodowej** logistyki NATO, co było konsekwencją rozpatrywania działań sojuszniczych już **poza obszarem kraju**.

Z rokiem 2000 nasiliły się dążenia do większej **integracji** teorii logistyki ogólnej oraz teorii logistyki wojskowej, w tym teorii logistyki RSZ¹⁸⁹. Uwidoczniła się także konieczność uwzględnienia teorii **połączonych działań wielonarodowych**. Rozpoczął się kolejny etap rozwoju teorii logistyki naszych SP.

Mając powyższe na uwadze uznałem, że do **oceny merytorycznej** oraz określenia szczegółowych **kierunków i tendencji rozwojowych** teorii logistyki naszych SP wykorzystać należy treści prezentowane w autorytatywnych – wyznaczających granice poszczególnych etapów powstawania i przemian – opracowaniach, tj. z 1991, 1993 oraz 1997 r. Zasadnicze cechy tych wykładni przedstawiłem syntetycznie w tabeli 1.

W celu oceny **stopnia dopasowania** aktualnych (z 1997 r.) wykładni badanych elementów teorii logistyki SP do ich wykładni w teorii ogólnej logistyki SZ zdecydowałem, że uzasadnione będzie wykorzystanie treści nie tylko ostatnich oficjalnych i autorytatywnych publikacji (z 1994 r.), ale – przede wszystkim ze względu na stosunkowo duży przedział czasowy – i nowszego ujęcia teorii logistyki

¹⁸⁹ Umożliwić to mają m.in. planowane reorganizacje w AON zmierzające do połączenia: Instytutu Ekonomiki Obrony (Wydziału Strategiczno-Obronnoego) z Katedrami Logistyki (Wydziału Wład oraz Wydziału WLOP).

Tabela 1

**GŁÓWNE ZAGADNIENIA
TEORII LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH
W PROCESIE TRANSFORMACJI SIŁ ZBROJNYCH RP**

LP.	GŁÓWNE ZAGADNIENIA TEORII	PODRĘCZNIK (1991)	“OBRONA” (1991-1993)	PODRĘCZNIK (1997)
1	2	3	4	5
1.	KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA W NAUCE	Taktyka tyłów WLOP (gałąź nauki o działaniach wojsk, w tym dowodzeniu); taktyka – sztuka wojenna	Logistyka WLOP (gałąź nauki o zarządzaniu); logistyka wojskowa – nauki wojskowe oraz logistyka	Logistyka SP (interdyscyplinarna gałąź nauki); logistyka wojskowa - nauki wojskowe oraz logistyka ogólna
2.	PODSTAWOWA FUNKCJA DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	Zabezpieczenie tylowe (techniczne i tylowe), w tym funkcje kierownicze	Wsparcie logistyczne , w tym funkcje kierownicze	Działania logistyczne - kierowanie i wykonawstwo zadań zabezpieczenia logistycznego
3.	KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA FUNKCJI W DZIAŁANIACH WOJSK	Element zabezpieczenia bojowego działań (operacji, walki)	Element zabezpieczenia działań wojsk	Część działań taktycznych; element zabezpieczenia wojsk w działaniach bojowych
4.	REALIZATOR DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	Tyły WLOP oraz lotnictwa innych RSZ	STiZ WLOP – element wojskowego systemu logistycznego oraz RSZ	System logistyczny SP – element systemu logistycznego SZ oraz RSZ
5.	ISTOTA DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	Czynności i działania jednostek tyłowych	Zarządzanie łańcuchem dostaw i usług oraz dowodzenie jednostkami logistycznymi	Całokształt działalności w celu...; sztuka kalkulacji potrzeb, możliwości i czasu
6.	CEL DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	Zorganizowanie pracy tyłów; przygotowanie i wykorzystanie sieci komunikacyjnej; zapewnienie wszystkiego co niezbędne do życia i walki	Zasilanie wojsk; utrzymywanie i odtworzenie zdatności do użycia w walce	Zabezpieczenie (żywienie) wojsk; zaspokajanie potrzeb (zaopatrzenie oraz usługi); zachowanie zdolności (gotowości bojowej), utrzymanie w gotowości do użycia

1	2	3	4	5	
7.	FUNKCJONALNA KLASYFIKACJA ZAKRES	<u>Specjalistyczne</u>	<u>Specjalistyczne</u>	<u>Specjalistyczne:</u>	
				Czas "P":	Czas "W":
		<u>Zabezpieczenia:</u>	<u>Zabezpieczenia:</u>		<u>Zabezpieczenia:</u>
		materiałowe (w tym materiałowo-techn.);	zaopatrywanie;	Zaopatrywanie;	materiałowe;
				usługi specjalistyczne:	
		techniczne - inżynieryjno-lotnicze oraz samochodowo-techniczne;	serwis techniczny;	obsługi – sprzętu technicznego, zaopatrzenia,	techniczne;
		inżynieryjno-lotniskowe (lotniskowe); lotniskowo-techniczne;	wsparcie lotniskowe;	obiektów;	obiektove;
				świadczenia – kwaterunkowe, medyczne, magazynowe, ochroniarskie, administracyjne,	medyczne;
		medyczne;	pomoc medyczna;		
		drogowe (komunikacyjne);	zabezpieczenie komunikacyjne	komunikacyjne;	komunikacyjne;
		obsługa wojsk		usługi gospodarczo-bytowe:	intendenckie
				finansowe, gastronomiczne, hotelarskie, handlowe, konfekcyjne, sanitarno-higieniczne	
		<u>Kierownicze:</u> kierowanie zabezpieczeniem tyłowym;	<u>Kierownicze:</u> zarządzanie wsparciem logistycznym;	<u>Kierownicze:</u> zarządzanie zabezpieczeniem logistycznym;	
		dowodzenie tyłami	dowodzenie jednostkami logistycznymi	dowodzenie jednostkami logistycznymi	

1	2	3	4	5
8.	ZASADY REALIZACJI FUNKCJI	<u>Specjalistycznych:</u> cel i celowość; ześrodkowanie; przewaga; ciągłość; gotowość bojowa; zabezpieczenie działań; zaskoczenie; manewr; wysoki stan moralno- polityczny	<u>Specjalistycznych:</u> ogólne zasady sztuki wojennej oraz szczegółowe zasady logistyczne – rozśrodkowanie; harmonia; elastyczność; optymalizacja wielkości zapasów; niepodzielność dowodzenia(?); współzależność; zarządzania(?)	<u>Specjalistycznych:</u> ogólne zasady sztuki wojennej – celowość; masowanie (koncentracja sił); przewaga; ciągłość; utrzymanie zdolności bojowej; synergiczność; ograniczona samowystarczalność; (ekonomia)
		<u>Kierowniczych:</u> ciągłość; trwałość	<u>Kierowniczych:</u> Ogólne zasady dowodzenia – jednoosobowość; operatywność; jedność; skrytość ciągłość;	<u>Kierowniczych:</u> Ogólne zasady dowodzenia – zasady- jednoosobowość, (operatywność); reguły – jedność; celowość; przewidywanie; harmonia; elastyczność; skrytość; (ograniczonej samowystarczalności?)

wojskowej. Mając na uwadze duże zainteresowanie i uznanie środowiskowe, a także ogólną formę publikacji uznałem, że pożądanym będzie odniesienie się do wykładni zawartych w *Logistyce w wojsku...* Syntetyczne zestawienie głównych cech tych wykładni przedstawiłem w tabeli 2.

Mówiąc o **naukowej klasyfikacji** logistyki SP można stwierdzić wyraźną jednoznaczność jej traktowania w całym procesie przemian jako specjalistycznej części logistyki wojskowej, a tej z kolei – jako części logistyki ogólnej. Jest to naturalną konsekwencją analogicznej klasyfikacji także innych nauk wojskowych integrowanych przez logistykę¹⁹⁰. Szczególny problem wystąpił natomiast w klasyfikacji logistyki wojskowej, w tym logistyki SP, wobec sztuki wojennej. W pierwszym okresie (lata 1991-1993) logistykę wojskową traktowano jako naukę o **zarządzaniu**. Mimo że pogląd ten nie uwzględniał funkcji wykonawczych, uznano, że jest to wystarczający argument do traktowania jej jako nowej **części sztuki wojennej**. W kolejnych latach ujawniła się wyraźna tendencja do preferowania przede wszystkim ekonomiki wojskowej, a nawet utożsamiania z nią logistyki wojskowej¹⁹¹. W sytuacji ogólnego uznawania ekonomicznych aspektów logistyki wojskowej (gospodarka wojskowa) logistykę SP sklasyfikowano także do grupy **nauk wojskowych**. Jednocześnie jednak wrócono do uznawania aspektów taktycznych każdej działalności wojsk w czasie “W” i logistykę zaliczono jednocześnie do **taktyki** (taktyka działań logistycznych), a tym samym i do sztuki wojennej. Głównym problemem w zakresie klasyfikacji logistyki SP jawi się więc jednoznaczność i precyzyjność klasyfikacji ogólnej logistyki wojskowej. Jako zasadniczą tendencję rozwojową w tym zakresie należy przyjąć coraz szersze pojmowanie logistyki wojskowej w tym SP, tj. nie tylko w aspekcie zarządzania czy też ekonomicznej realizacji tej działalności wojsk, ale także w kategoriach taktycznego działania jej realizatorów, w tym organizacji i kierowania działaniami organów logistycznych wojska.

¹⁹⁰ Analogicznie jak np. ekonomika wojskowa do ekonomiki ogólnej, geografia wojskowa – do geografii ogólnej, historia wojskowa – do historii ogólnej itd.

¹⁹¹ Utożsamianie problematyki logistycznej z ekonomiczną zaprezentował m.in. Komendant AON gen. dyw. prof.dr hab. B. BALCEROWICZ w: *Intelekt w cenie*, Polska Zbrojna, lipiec 2000, nr 31.

Tabela 2

**GŁÓWNE ZAGADNIENIA TEORII LOGISTYKI
SIŁ ZBROJNYCH ORAZ SIŁ POWIETRZNYCH RP
W DRUGIEJ POŁOWIE LAT 90.**

LP.	GŁÓWNE ZAGADNIENIA TEORII	<i>Zasady funkcjonowania systemu logistycznego RP (SG WP 1994); Logistyka wojskowa (E.NOWAK, AON 1994)</i>	<i>Logistyka w wojsku (S.E. DWORECKI 1996-1997)</i>	<i>Logistyka SP – podręcznik (AON 1997)</i>
1	2	3	4	5
1.	KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA W NAUCE	Logistyka - dyscyplina naukowa; logistyka wojskowa – sztuka wojenna	Logistyka - dziedzina wiedzy z zakresu zarządzania; logistyka wojskowa – nauki wojskowe	Logistyka SP - interdyscyplinarna gałąź nauki; logistyka wojskowa - nauki wojskowe oraz logistyka ogólna
2.	PODSTAWOWA FUNKCJA DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	Zabezpieczenie logistyczne wojsk	Zasilanie wojsk (formy: zabezpieczenie, uzupełnienie zasileniowe, wzmocnienie – przydział, wsparcie)	Działania logistyczne - kierowanie i wykonawstwo zadań zabezpieczenia logistycznego
3.	KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA FUNKCJI W DZIAŁANIACH WOJSK	Część ogólnego zabezpieczenia wojsk	Część działania wojsk	Część działania taktycznych; element zabezpieczenia wojsk w działaniach bojowych
4.	REALIZATOR DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	System logistyczny SZ	System logistyczny SZ	System logistyczny SP – element systemu logistycznego SZ oraz RSZ
5.	ISTOTA DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	Dostarczanie zaopatrzenia oraz usług w zaplanowanych ilościach, odpowiedniej jakości, określonym miejscu i czasie	Całokształt przedsięwzięć (zbiór łańcuchów działania) planistycznych, organizacyjnych, wykonawczych i kierowniczych w zakresie zasilania w środki materialne i niematerialne konieczne do życia i walki	Całokształt działalności w celu...; sztuka kalkulacji potrzeb, możliwości i czasu

1	2	3	4	5
6.	CEL DZIAŁAŃ PRAKTYCZNYCH	Zaspokajanie potrzeb wojsk w szkoleniu i walce	Optymalne zarządzanie (planowanie, organizowanie, realizowanie) procesami zasileniowymi	Zabezpieczenie (żywienie) wojsk; zaspokajanie potrzeb (zaopatrzenie oraz usługi); zachowanie zdolności (gotowości bojowej), utrzymanie w gotowości do użycia(?)
7.	FUNKCJONALNA KLASYFIKACJA ZAKRESOWA	<u>Specjalistyczne</u>	<u>Specjalistyczne</u>	<u>Specjalistyczne:</u> ----- Czas "P": Czas "W": ----- Zabezpieczenia:
		Zaopatrywanie;	Zasilanie: materiałowe,	Zaopatrywanie; materiałowe;
		usługi specjalistyczne – zabezpieczenia: techniczne,	techniczne,	usługi specjalistyczne: obsługi – sprzętu technicznego, zaopatrzenia,
		wyzyskanie (utrzymywanie) infrastruktury,		obiektów; obiektove;
		medyczne,	medyczne,	świadczenia – kwaterunkowe, medyczne, magazynowe, ochroniarskie, administracyjne,
		komunikacyjne,	transportowe,	komunikacyjne; komunikacyjne;
		usługi gospodarczo- bytowe: piekarnicze; przygotowanie posiłków; żywienie; handlowe; krawieckie; szewskie; pralnicze; kapielowe itp.	gospodarczo-bytowe	usługi gospodarczo- -bytowe: finansowe, gastronomiczne, hotelarskie, handlowe, konfekcyjne, sanitarno- higieniczne
				intendenckie

1	2	3	4	5
	FUNKCJONALNA KLASYFIKACJA ZAKRESOWA (c.d.)	<u>Kierownicze:</u> zarządzanie zabezpieczeniem logistycznym; dowodzenie jednostkami logistycznymi	<u>Kierownicze:</u> zarządzanie procesami zasileniowymi	<u>Kierownicze:</u> zarządzanie zabezpieczeniem logistycznym; dowodzenie jednostkami logistycznymi
8.	ZASADY REALIZACJI FUNKCJI	<u>Specjalistycznych:</u> <u>ogólne:</u> ekonomiczność (ekonomia) sił, gospodarność, celowość, koncentracja wysiłku, bezpieczeństwo; prostota, <u>szczegółowe:</u> zaopatrywania – dostarczanie, manewr, wykorzystanie zasobów miejscowych, uzupełnianie, terytorialność;	<u>Specjalistycznych:</u> <i>(inne niż zasady walki i wsparcia bojowego):</i> (ekonomiczność, ograniczonej samodzielności lub samowystarczalności), optymalna racjonalność mobilności (manewrowości), celowości, ciągłości zasilania, integralności (współzależności), bezpieczeństwa (rozśrodkowania), funkcjonalności, elastyczności, pogodzenia rachunku ekonomicznego z uregulowaniami prawnymi(?), sprawnego kierowania i planowego działania(?)	<u>Specjalistycznych:</u> (ekonomia), ograniczona samowystarczalność, celowość, masowanie (koncentracja sił), przewaga, ciągłość, synergiczność, utrzymanie zdolności bojowej,

1	2	3	4	5
	ZASADY REALIZACJI FUNKCJI (cd.)	z. technicznego – normowanie, ciągłość, cykliczność, hierarchiczność, priorytety, bezpieczeństwo; z. medycznego – etapowość, wykorzystanie kolejnych szczebli świadczeń, jedność, stała gotowość, dostarczanie zestawów, wybór najkrótszej drogi; z. komunikacyjnego – kompleksowe wyzyskanie transportu, priorytet, utrzymanie ciągów komunikacyjnych, zapewnienie ciągłości przewozów, nadzór nad inwestycjami; wyzyskania infrastruktury - stacjonarność, lokalne zaopatrywanie, rozdzielność organów		
		<u>Kierowniczych:</u> ogólne - jedność, harmonia, elastyczność, ubezpieczenia; optymalizacja wielkości zapasów, ograniczonej samowystarczalności, szczegółowe – jedność (powtórzenie), jednoosobowość, ciągłość, operatywność, skrytość	<u>Kierowniczych:</u> odporność na zakłócenia, dezorganizację i zniszczenie; ciągłość; operatywność; skrytość	<u>Kierowniczych:</u> jedność; harmonia; celowość; elastyczność; przewidywanie; (ograniczonej samowystarczalności?); jednoosobowość; operatywność; skrytość

Analizując przemiany nazewnictwa oraz zakresu **podstawowej funkcji praktycznej logistyki SP**, stwierdzić można coraz bardziej jednoznaczne wyróżnianie zarówno **funkcji wykonawczych** (zabezpieczenie logistyczne), jak i **kierowniczych** (zarządzanie zabezpieczeniem logistycznym oraz dowodzenie jednostkami logistycznymi). Podział ten jest kontynuacją rozwiązań wypracowanych przez teorię taktyki tyłów w końcu lat 80. (zabezpieczenie tyłowe oraz kierowanie zabezpieczeniem tyłowym i dowodzenie tyłami).

Konsekwencją przyjęcia tak wyraźnego rozdzielenia funkcji wykonawczych od kierowniczych były próby poszukiwania uogólniającej je nazwy. M.in. w teorii logistyki SP pojawiło się wtedy pojęcie “**działania logistyczne**”, nie zawsze jednak interpretowane w ten sposób. Ujawniła się także silna dążność do poszukiwania zamiennika dotychczasowego “zabezpieczenia logistycznego”. Początkowo zastąpiono je “**wsparciem**”, a następnie pojawiło się szereg jeszcze innych terminów, w tym używanych dawniej, przypisujących im niekiedy nowe wykładnie. Stworzył się więc problem nie tylko przyjęcia adekwatnej nazwy dla ogółu funkcji logistycznych wojska, ale i uporządkowania tak różnorodnej i bogatej terminologii. Pokazały się pierwsze próby klasyfikowania tych pojęć w odniesieniu do szczebli organizacyjnych wojsk lub jako różne formy (sposoby) działalności w tym zakresie. W teorii logistyki SP zaczęto stosować również w tym znaczeniu wspomniany już termin “działania logistyczne”.

Obecna **klasyfikacja typologiczna** podstawowej funkcji praktycznej logistyki wojskowej, w tym logistyki SP, krystalizowała się przez lata, w ciągu których te wyraźnie specjalistyczne działania wojsk zaliczano do ogólnego “zabezpieczenia” – albo (niepoprawnie) działań, albo wojsk. Z biegiem lat, z całokształtu zabezpieczenia, obok zabezpieczenia logistycznego, wydzielono również jego drugi rodzaj – zabezpieczenie bojowe, a także trzeci – uzupełnienie wojsk. Wystąpił więc brak adekwatności ogólnego terminu “zabezpieczenie”, do którego zalicza się także “uzupełnianie”. Oprócz tego ujawnił się problem braku wyraźnego **kryterium klasyfikowania** poszczególnych przedsięwzięć – niezwiązanych bezpośrednio z prowadzeniem walki zbrojnej – do poszczególnych rodzajów zabezpieczenia. Dotyczy to np. klasyfikowania przedsięwzięć z zakresu rozminowania i rozbudowy

fortyfikacyjnej rejonów rozmieszczenia wojsk (zabezpieczenie logistyczne czy bojowe – inżynieryjne?), a także dotychczas nieklasyfikowanych usług duszpasterskich, przedsięwzięć kulturalno-oświatowych, czy rekreacyjno-sportowych. W konsekwencji powstał problem wystarczającej **pojemności zakresowej** dzisiejszego zabezpieczenia i jego składowych. Stan ten powodował i powoduje nadal próby dowolnego zaliczania tych przedsięwzięć do jednego z wyróżnianych obecnie rodzajów zabezpieczenia, przede wszystkim do zabezpieczenia logistycznego. Służy temu względna nowość logistyki, a tym samym okazja “wrzucenia do jednego worka” niesklasyfikowanych dotąd przedsięwzięć. Przejawia się to zarówno w dowolnej jego klasyfikacji w ogólnych działaniach wojsk (gospodarka lub taktyka), jak i przypisywaniu temu rodzajowi zabezpieczenia także innych zakresów działań (np. administracyjnych – utożsamianych zresztą z funkcjami kierowniczymi). Problemy te powodują poważne kłopoty i stosunkową dowolność w przejrzystym i jednoznacznym nazewnictwie oraz klasyfikowaniu również zabezpieczenia logistycznego SP.

Kolejnym zagadnieniem jest **nazwa realizatora działalności** w zakresie logistyki SP. Od wielu już lat w skali SZ panuje powszechna zgodność co do trafności systemowego ujęcia tej problematyki, o czym świadczy np. zmiana pierwotnej wersji – “system zabezpieczenia tyłowego” – na “**system logistyki**” (wojskowy system logistyki, system logistyki SZ). W SP przyjęto natomiast termin “**system logistyczny** (SP, WLOP)”, co nie jest dużym odstępstwem, szczególnie, że jego najczęstsze wykładnie są analogiczne (organa kierowania i wykonawcze zabezpieczenia logistycznego oraz relacje występujące pomiędzy nimi). Jako ogólną tendencję rozwojową w tym zakresie należy jednak uznać już **szersze postrzeganie** „systemu logistyki”, w tym uwzględnianie “placówek naukowo-badawczych i dydaktycznych”. Co prawda nie wszystkie te ośrodki ujęte są organizacyjnie w strukturze SP, ale niezaprzeczalnie spełniają one poważną funkcję w systemie logistyki, przyczyniając się do rozwoju teorii problematyki oraz szkolenia kadr dla SP.

Skomplikowana sytuacja powstała przy precyzowaniu **istoty** działalności praktycznej w zakresie logistyki SP, choć wykładnie tego zagadnienia od lat są zbliżone, a także korespondują z obecnymi wykładniami istoty logistyki wojskowej. Ogólnie ujmując, istotę działalności logistycznej określa się zazwyczaj jako

zaopatrywanie i świadczenie usług (zasilanie w środki zaopatrzenia i usługi), nie precyzując jednak zarówno zakresu tych usług. Ważnym problemem jawi się też wyraźne zakwalifikowanie sfery **usług niematerialnych**. Najnowsza wykładnia istoty logistyki SP świadczy także o próbach zastosowania innych sformułowań (np. sztuka kalkulacji...), w tym próbie niejasnego uogólniania zakresu działania poprzez odwoływanie się do jego celu (całokształt działalności w celu...). Za stałą tendencję w tym zakresie należy jednak uznać dążenie do formułowania istoty zabezpieczenia logistycznego w odniesieniu do treści realizowanych zadań.

Cel działań praktycznych w zakresie logistyki SP, tak jak i SZ, formułowany jest w różny sposób. Wymienia się bowiem zarówno cele, które można uznać jedynie za cele **pośrednie** (zasilanie, zabezpieczenie, zaspokajanie) – kojarzące się raczej z istotą tych działań – lub za **etapy** tej działalności (zorganizowanie, przygotowanie, wykorzystanie, zapewnienie), a także i cel, będący faktycznie celem finalnym (zachowanie i odtwarzanie zdolności bojowej wojsk). Poważne zastrzeżenie budzą natomiast zamiennie stosowane sformułowania – „utrzymanie wojsk w gotowości do użycia” (gotowości bojowej), co przecież nie leży w gestii logistyki. Za ogólną dążność w tym zakresie uznaję jednak zmierzanie do określania **ostatecznego** celu działań w zakresie logistyki i rozdzielanie „gotowości” od „zdolności” wojsk do ich użycia.

Konsekwencją wyróżniania funkcji kierowniczych i specjalistycznych w całokształcie działalności logistycznej SZ, w tym SP, było również wyraźne rozdzielenie funkcji w obu zakresach tych działań.

W zakresie **funkcji kierowniczych** logistyki mówi się powszechnie o zarządzaniu procesem zabezpieczenia logistycznego w wojskach (zabezpieczeniem logistycznym wojsk) oraz o dowodzeniu jednostkami logistycznymi. Jest to naturalną kontynuacją wypracowanego już w latach 80. poglądu taktyki tyłów, który przełożył się m.in. na treści i ich formy oraz układy w dokumentach rozkazodawczych.

Także w zakresie **funkcji wykonawczych** (specjalistycznych) logistyki przyjęto wypracowaną jeszcze w okresie taktyki tyłów – i generalnie uważaną za trafną – ogólną klasyfikację działań logistycznych. Jednakże ostatnie, już bardziej szczegółowe klasyfikacje budzą poważne kontrowersje, w tym zasadnicze zastrzeżenia

terminologiczne. Dotyczy to przede wszystkim **dwojakiego klasyfikowania** specjalistycznych przedsięwzięć zabezpieczenia logistycznego w teorii logistyki naszych SP. Pierwsza klasyfikacja – czasu „P” – wyróżnia (tak jak w ostatniej klasyfikacji teorii logistyki SZ) trzy grupy rodzajów zabezpieczenia logistycznego: zaopatrywanie (zabezpieczenie materiałowe), usługi specjalistyczne oraz usługi gospodarczo-bytowe. Natomiast druga – czasu „W” – odwołuje się do poprzednich klasyfikacji i zawiera tylko równorzędne rodzaje zabezpieczenia logistycznego. Należy podkreślić że klasyfikacja ta stanowi naturalną kontynuację i rozwój, wypracowanej przez lata, klasyfikacji działań w zakresie zabezpieczenia tyłowego, a następnie logistycznego, nie tylko SP, ale SZ (do 1994 r.).

Ze względu na, jak wykazały badania, szereg poważnych mankamentów ostatniej klasyfikacji zabezpieczenia logistycznego SP czasu „P” – którą traktuję incydentalnie – a jednocześnie zawieranie się w niej szczegółowych rodzajów zabezpieczenia wyróżnianych w klasyfikacji czasu „W”, jako autorytatywną wykładnię tego zagadnienia teorii z 1997 r. przyjąłem tą drugą. Wyniki szczegółowych analiz przemian nazewnictwa oraz treści rodzajów zabezpieczenia logistycznego SP sugerują ujęcie ich w **dwie podgrupy**: stałych (powtarzanych w trzech badanych wykładniach teorii) oraz ponowionych (wymienionych w pierwszej i trzeciej). Zestawienie tych rodzajów zabezpieczenia logistycznego i funkcji kierowniczych logistyki SP na tle rodzajów zabezpieczenia i funkcji kierowniczych wyróżnionych ostatnio w teorii logistyki SZ przedstawiłem w tabeli 3.

Do grupy **stale wymienianych** rodzajów w zakresie funkcji **specjalistycznych** zaliczyć należy: zaopatrywanie, tradycyjnie nazywane w logistyce SP zabezpieczeniem materiałowym; oraz zabezpieczenia – techniczne (dawniej: serwis techniczny oraz obsługa sprzętu technicznego); obiektowe (przedtem: wsparcie lotniskowe oraz, szerzej rozumiane, zabezpieczenie lotniskowo-techniczne); medyczne (w 1993 r. nazwane pomocą medyczną). **Ponowione** rodzaje zabezpieczenia to: zabezpieczenie komunikacyjne (przedtem: drogowe, transportowe) oraz zabezpieczenie intendenckie, nazywane dawniej obsługą wojsk. W sferze **funkcji kierowniczych** niezmiennie wyróżnia się: dowodzenie (jednostkami logistycznymi) oraz zarządzanie (zabezpieczeniem logistycznym).

Tabela 3

**RODZAJE
ZABEZPIECZENIA LOGISTYCZNEGO
I LOGISTYCZNE FUNKCJE KIEROWNICZE
SIŁ POWIETRZNYCH
ORAZ SIŁ ZBROJNYCH RP**

LP.	RODZAJE ZABEZPIECZENIA I FUNKCJE KIEROWNICZE	GRUPA RODZAJÓW	TEORIA LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH RP	TEORIA LOGISTYKI SIŁ ZBROJNYCH RP
1	2	3	4	5
1.	SPECJALISTYCZNE	STAŁE	Zaopatrywanie (zabezpieczenie materiałowe); ----- <u>zabezpieczenia:</u> techniczne (serwis techniczny, obsługa sprzętu technicznego), obiektywne (wsparcie lotniskowe, zabezpieczenie lotniskowo-techniczne), medyczne (pomoc medyczna)	Zaopatrywanie; ----- <u>zabezpieczenia :</u> techniczne, wyzyskanie (utrzymywanie) infrastruktury, medyczne,
		PONOWIONE	zabezpieczenie komunikacyjne (drogowe, transportowe), zabezpieczenie intendenckie (obsługa wojsk)	zabezpieczenie komunikacyjne, zabezpieczenie gospodarczo (socjalno) -bytowe

Ponieważ przy formułowaniu **zasad zabezpieczenia logistycznego SZ** odniesiono się do jego ogólnej klasyfikacji funkcjonalnej i przyjęto, że w zakresie funkcji kierowniczych obowiązują ogólne **zasady dowodzenia**, a w zakresie funkcji specjalistycznych – ogólne **zasady sztuki wojennej** oraz tzw. „**szczegółowe zasady logistyczne**”. Głębsza analiza tych ostatnich pozwala jednak stwierdzić poważne trudności z ich akceptacją, gdyż faktycznie stanowią one swoistą mieszankę zasad ogólnych oraz sposobów realizacji, a nawet poszczególnych przedsięwzięć. Generalne zarzuty natomiast do zasad wywodzonych z zasad dowodzenia oraz zasad sztuki wojennej to: dowolny dobór ich pierwowzorów, zdecydowanie nadmierna ilość oraz zamienne (nawet powtórne) ich klasyfikowanie.

Nieco inne podejście wykazano przy formułowaniu **zasad logistyki SP**. Co prawda, również wyróżniono zasady realizacji funkcji kierowniczych i stwierdzono, że są one zgodne z ogólnymi zasadami dowodzenia wojskami, ale jako specjalistyczne – przyjęto zasady wynikające z zasad sztuki wojennej. Stwierdzono tym samym, że faktycznie nie ma specyficznych zasad logistycznych, a stosować należy (adaptować do treści przedsięwzięć) jedynie ogólne zasady sztuki wojennej i dowodzenia wojskami. Wyniki szczegółowych analiz nazewnictwa oraz treści zasad logistyki SP pozwalają na wyróżnienie **czterech ich grup**: zasad stałych (powtarzanych w trzech badanych wykładniach teorii), ponowionych (wymienionych w pierwszej i trzeciej), zaniechanych (wymienianych tylko w obu lub jednej z dwóch pierwszych) i nowowprowadzonych. Zestawienie tych grup zasad oraz zasad wyróżnianych ostatnio w teorii logistyki SZ RP przedstawiłem w tabeli 4.

Do grupy **stałych** specjalistycznych zasad logistyki SP zaliczyć należy przede wszystkim celowość oraz ciągłość działań. Zasady te były, co prawda, posilkowane w różnych okresach i innymi, ale można je traktować jako ich rozwinięcia (np. „harmonia” lub „współzależność” w stosunku do „celowości”) lub nawet jako sposoby ich praktycznego przestrzegania (np. „optymalizacja wielkości zapasów”, czy „ograniczona samowystarczalność” wobec „ciągłości”). Są one także uznawane jako podstawowe w ogólnej teorii logistyki wojskowej. Drugą grupę stanowią zasady, do których **wrócono** w ostatniej wykładni: gotowość (zdolność) bojowa, przewaga i ześrodkowanie (masowanie, koncentracja). Tak jak w ogólnej teorii logistyki

Tabela 4

**ZASADY
LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH
ORAZ LOGISTYKI SIŁ ZBROJNYCH RP**

LP.	FUKCJE LOGISTYCZNE	GRUPA ZASAD	ZASADY LOGISTYKI SIŁ POWIETRZNYCH RP	ZASADY LOGISTYKI SIŁ ZBROJNYCH RP
1	2	3	4	5
1.	SPECJALISTYCZNE	STAŁE	celowość (harmonia); ciągłość (optymalizacja wielkości zapasów, ograniczona samowystarczalność)	celowość; (ograniczona samodzielność lub samowystarczalność);
		PONOWIONE	gotowość bojowa (utrzymanie zdolności bojowej, rozśrodkowanie, wysoki stan moralno-polityczny); przewaga; ześrodkowanie; (masowanie, koncentracja sił)	bezpieczeństwo (rozśrodkowanie); koncentracja wysiłku;
		ZANIECHANE	zaskoczenie; manewr	mobilność (manewrowość);
		NOWE	ekonomia; synergiczność (współzależność)	gospodarność; ekonomiczność sił; optymalna racjonalność (ekonomiczność); prostota; pogodzenie rachunku ekonomicznego z uregulowaniami prawnymi
2.	KIEROWNICZE	STAŁE	ciągłość (operatywność, elastyczność); trwałość; skrytość	ciągłość; operatywność; odporność na zakłócenia , dezorganizację i zniszczenie; skrytość;
		PONOWIONE	jedność (harmonia); jednoosobowość	jedność (harmonia); jednoosobowość
		ZANIECHANE	konkretność; efektywność; decydującego ogniwa	
		NOWE	celowość; przewidywanie	

wojskowej, szczególne znaczenie przypisywane jest pierwszej zasadzie, której przestrzeganie stanowi zarówno o możliwościach realizacji zadań, jak i bezpieczeństwie systemu logistycznego na polu walki. Za nieodłączny element tej zasady uznaje się powszechnie rozśrodkowanie potencjału, które pozornie kłóci się z pozostałymi zasadami tej grupy – tworzenia przewagi oraz koncentracji (masowania) sił i środków. W ogólnej teorii logistyki wojskowej mówi się bowiem o koncentracji wysiłku, co niekoniecznie przekłada się przecież na przestrzenną koncentrację potencjału logistycznego. W teorii logistyki SP **nie wymienienia** się już zasad zaskoczenia oraz manewru, co nie wydaje się uzasadnionym wobec jednoczesnego uwypuklania zasad przewagi i koncentracji oraz mobilności (w ogólnej teorii logistyki wojskowej). Jako **nowe** zasady wymieniono ekonomię (ekonomiczność) oraz synergiczność. Pierwsza z nich odpowiada także ogólnym zasadom “gospodarności” oraz “optymalnej racjonalności”, a druga – jest właściwie spodziewanym efektem skutecznej realizacji działań połączonych. Nie uznano natomiast za celowe wymienienie zasad prostoty oraz pogodzenia rachunku ekonomicznego z uregulowaniami prawnymi. Pierwsza z nich jest zasadą nową również w ogólnej teorii logistyki wojskowej i prawdopodobnie z tego też względu nie została uwzględniona w teorii logistyki SP. Druga zaś nie wydaje się być zasadą, a jedynie formalnym wymogiem zapewnienia realizacji wymienionej już zasady ekonomiczności.

W zakresie zasad dotyczących **funkcji kierowniczych** w teorii logistyki SP **niezmiennie** wymienia się ciągłość (wspomagana operatywnością i elastycznością), trwałość oraz skrytość. **Powrócono** także do zasad jedności (harmonii) oraz jednoosobowości. Wszystkie te zasady odpowiadają zasadom wymienianym w ogólnej teorii logistyki wojskowej. **Zrezygnowano** natomiast z zasad konkretności, efektywności oraz decydującego ogniwa, które nie znalazły miejsca także w ostatnich ogólnych wykładniach zasad. Jako **nowe** zasady wymieniono natomiast celowość i przewidywanie. Nie mają one jednak odpowiedników wśród zasad wymienianych w ogólnej teorii logistyki wojskowej. Wydaje się, że słusznie nie wymieniono części zasad kierowania uznawanych w teorii logistyki SZ, takich jak optymalizacja

wielkości zapasów, czy ograniczonej samowystarczalności, które dotyczą przecież funkcji specjalistycznych.

Reasumując można stwierdzić, że **kierunki przemian** teorii logistyki SP RP były zgodne z ogólnymi kierunkami przemian SZ. Polegało to z jednej strony na próbach zachowania dotychczasowego narodowego dorobku, a z drugiej – na asymilacji nowych, często nie w pełni jeszcze poznanych i prawidłowo zinterpretowanych, standardów zachodnich. Widoczny jest także kierunek dostosowania teorii logistyki SP do teorii logistyki naszych SZ, choć ostatnia jej wykładnia nie jest już tak zbieżna jak wykładnie z lat poprzednich. Istotnym tego powodem były m.in. kontrowersyjne ostatnie wykładnie ogólnej logistyki wojskowej.

Jako **tendencje rozwojowe** teorii naszych SP należy uznać jej dostosowanie do: teorii logistyki NATO – będącej jednocześnie teorią logistyki wszystkich RSZ Sojuszu – oraz teorii logistyki SZ RP. Proces ten przebiega jednak ostrożnie, co wynika z przekonania o ciągłym rozwoju teorii nadsystemów logistyki SP RP i konieczności ich weryfikacji.

Trafność i stopień uzasadnienia aktualnych wykładni badanych zagadnień teorii logistyki naszych SP oraz **stopień ich zbieżności** z wykładniami teorii logistyki wojskowej są zróżnicowane. Jednocześnie wyniki badań wykazały szereg mankamentów także w teorii logistyki naszych SZ.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiony materiał jest już drugim, tak szeroko dostępnym opracowaniem o charakterze naukowym zasadniczych wyników badań prowadzonych w Katedrze Logistyki Wydziału WLOP naszej akademii dotyczącym genezy oraz przemian logistyki SP w procesie transformacji SZ RP¹⁹².

Ponieważ z rokiem 2000 nasiliły się dążenia do większej integracji teorii logistyki ogólnej oraz teorii logistyki wojskowej, w tym teorii logistyki RSZ¹⁹³ oraz uwidoczniła się konieczność uwzględnienia teorii połączonych działań wielonarodowych, można stwierdzić, że również dla logistyki SP rozpoczął się jej kolejny, **nowy etap rozwoju**. Jeszcze w b.r. przewidywana jest publikacja przyszłościowej koncepcji logistyki SP RP – zarówno podstaw teoretycznych, jak i modelowych – mającej umożliwić jej skuteczne uczestnictwo także w **połączonych działaniach wielonarodowych**.

Wyrażam nadzieję, że zarówno niniejszy materiał, jak i kolejne okażą się przydatne w procesie dydaktycznym AON, a także innym zainteresowanym przemianami teorii logistyki naszych SZ, przede wszystkim logistyki SP.

¹⁹² Pierwsza publikacja dotyczyła przemian strukturalnych (patrz: W.Drażczyk, Logistyka SP w okresie reorganizacji SZ RP – kierunki przemian, AON, Warszawa 2000).

¹⁹³ Umożliwić to mają m.in. planowane reorganizacje w AON zmierzające do połączenia: Instytutu Ekonomiki Obrony (Wydziału Strategiczno-Obronnego) z Katedrami Logistyki (Wydziału Wład oraz Wydziału WLOP).

WYKAZ LITERATURY

1. Z. Barszcz, Zabezpieczenie tyłowe działań bojowych pułku lotnictwa frontowego (podręcznik – projekt), ASG WP, Warszawa 1979.
2. M.Chamera, R.Mańkowski, J.Filar, W.Duda, Przeznaczenie, zadania i struktura organizacyjna StiZ lotnictwa, ASG WP, Warszawa 1989.
3. M.Chamera, R.Mańkowski, J.Filar, W.Duda, M.Mastalerz, System logistyczny WLOP w działaniach bojowych, AON, Warszawa 1992.
4. Dowodzenie lotnictwem (praca zbiorowa), ASG WP 1986.
5. Dowodzenie lotnictwem SZ RP, cz.1-3 (praca zbiorowa), AON, Warszawa 1990.
6. W.Drażczyk, *Zabezpieczenie tyłowe lotnictwa w świetle regulaminu walki*, PWLiOPK nr 4/1987.
7. W.Drażczyk, *Metodyka podziału i klasyfikacji zabezpieczenia*, PWLiOPK nr 12/1987.
8. W.Drażczyk, Zabezpieczenie techniczne i tyłowe w dowodzeniu lotnictwem SZ, cz.I – w oddziale lotnictwa (opracowanie teoretyczne), AON, Warszawa 1990.
9. W.Drażczyk, Logistyka SP w drugim etapie transformacji SZ RP (studium operacyjno-logistyczne), AON, Warszawa 1999.
10. W.Drażczyk, M.Chojnacki, Kierowanie zabezpieczeniem logistycznym SP RP w działaniach sojuszniczych (studium operacyjno-logistyczne), AON, Warszawa 2000.
11. W.Duda, Zabezpieczenie techniczne i tyłowe w dowodzeniu lotnictwem, część 2 – związek taktyczny (opracowanie teoretyczne), AON, Warszawa 1991.
12. W.Duda, Zabezpieczenie logistyczne ZT lotnictwa w działaniach bojowych (studium taktyczno-logistyczne), AON, Warszawa 1997.
13. S.E.Dworecki, Logistyka w wojsku, ATKA, Warszawa 1997.
14. Instrukcja lotnictwa. Służba tyłów WL, MON, Warszawa 1951.
15. Instrukcja lotnictwa. Taktyka tyłów lotniczych, cz.1, batalion lotniczo-techniczny, MON, Warszawa 1960.
16. T.Kamiński, Funkcjonowanie systemów logistycznych, AON, Warszawa 1996.
17. M.Krauże i in., Koncepcja strategicznego użycia SZ w działaniach na terytorium kraju pk.: OBRONA (I-III etap badań), AON, Warszawa 1991–1993.

18. Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1978.
19. Mała encyklopedia wojskowa, MON, Warszawa 1967.
20. R.Mańkowski, Podstawy logistyki oddziału lotnictwa, AON, Warszawa 1994.
21. R.Mańkowski, W.Drażczyk, Logistyka SP w końcu pierwszego etapu transformacji SZ RP (studium operacyjno-logistyczne), AON, Warszawa 1995.
22. R.Mańkowski, Zasady sztuki operacyjnej we współczesnej logistyce WLOP, AON, Warszawa 1995.
23. R.Mańkowski, J.Filar, M.Fornal, Logistyka SP, cz.I. Podstawy teorii działań logistycznych, AON, Warszawa 1997.
24. R.Mańkowski, Interoperacyjność logistyki SP RP, AON, Warszawa 1999.
25. Na drodze do integracji wojskowej myśli ekonomicznej. Materiały z konferencji, IE WO-S AON, Warszawa 1994.
26. E.Nowak, Logistyka wojskowa, AON, Warszawa 1994.
27. Regulamin działań taktycznych SP RP, DWLOP, Warszawa 1996.
28. Regulamin służby sztabów WOPK (tymczasowy), DWOPK, Warszawa 1985.
29. Regulamin sztabów (tymczasowy), SG WP, Warszawa 1983.
30. Słownik podstawowych terminów wojskowych, MON, Warszawa 1976.
31. W.Stankiewicz, Ekonomia wojenna, MON, Warszawa 1981.
32. Ustalenia dotyczące działań bojowych (LF i LWL), wynikające z Regulaminu walki wojsk lądowych, cz.I (dywizja, pułk), ASG WP, Warszawa 1986.
33. Vademecum tyłów lotniczych, DWL, Poznań 1980.
34. Wsparcie logistyczne wojsk (w operacji i walce) w latach 90. Materiały z sympozjum naukowego, AON, Warszawa 1993.
35. Zabezpieczenie techniczne i tyłowe działań bojowych KL, cz.I. Pułk lotnictwa (podręcznik), DWL, Poznań 1991.
36. Zabezpieczenie tyłowe działań bojowych plm OPK (podręcznik), DWOPK, Warszawa 1980.
37. Zabezpieczenie techniczne i tyłowe w dowodzeniu lotnictwem, cz.I-III, AON, Warszawa 1990.
38. Zasady funkcjonowania systemu logistycznego SZ RP, SG WP, Warszawa 1994.

